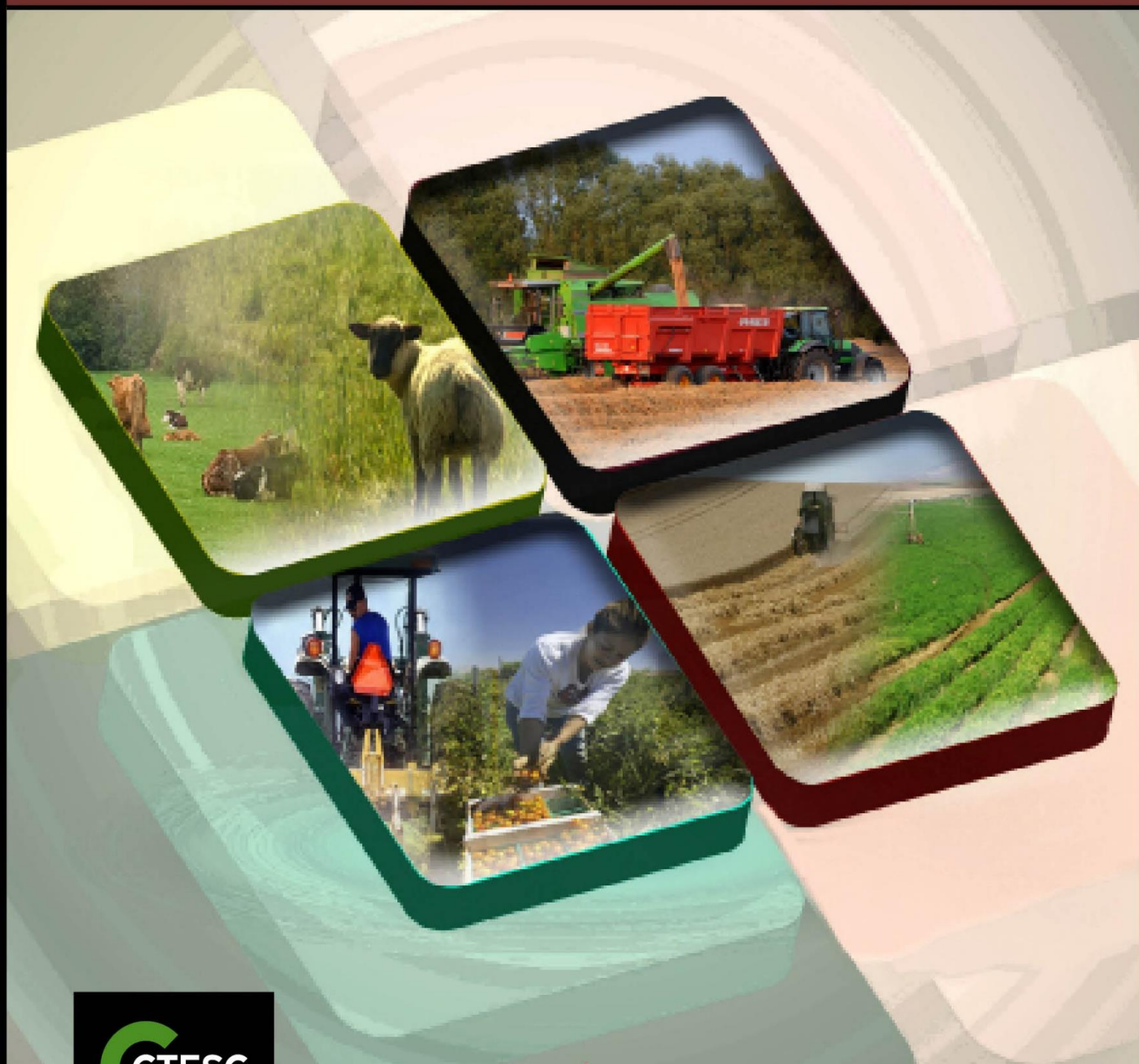

Impacte de la reforma de la política agrària comuna a Catalunya

Resum executiu

Collecció Estudis i Informes. Número 39

IMPACTE DE LA REF LA POLÍTICA AGRÀRIA COMUNA A CATALUNYA

INFORME

aprovat pel Ple del Consell de Treball, Econòmic i Social en la sessió
extraordinària del dia 22 de febrer del 2016.

Ponent

Maria Rovira

Director

Xavier Riudor

Gestora

Cristina Boada

Autors

Cristina Boada

Pere Castell

Xavier Riudor

Virgínia Villar

Membres del grup de treball

Lluís Blancafort

Josep Lluís Bosque

Alba Cabañas

Montserrat Delgado

Andreu Ferrer

Dionís Oña

Francesc Xavier Pié

Josep Carles Vicente

Suport Tècnic

Carlos Pons

Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya

Barcelona, 2016

Els continguts d'aquesta obra estan subjectes a una llicència Creative Commons del tipus reconeixement d'autoria, usos no comercials i sense obra derivada. Se'n permet la reproducció, distribució i comunicació pública sempre que se'n citi l'autor o autors i l'editor i no es faci un ús comercial de l'obra original ni se'n creïn obres derivades. Podeu consultar un resum dels termes de la llicència a:

<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/deed.ca>

© Generalitat de Catalunya
Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya
Diputació, 284
08009 Barcelona
Tel. 93 270 17 80
Adreça Internet: ctesc.gencat.cat

A/e: ctesc@gencat.cat

Imatges:

“Infografia 3D gratis” dissenyat per Freepik / Llicència gratuïta per a ús comercial amb atribució
“Soil tilling farmer tractor vehicles” de PublicDomainImages / Llicència Creative Commons (CC0 1.0)
“20130828-OC-RBN-3512” d’U.S. Department of Agriculture / Llicència Creative Commons (CC BY 2.0)
“Pikdorser straw harvest grain agriculture” de Ben Kerckx / Llicència Creative Commons (CC0 1.0)
“Field landscape sky agriculture harvest grass” de Luctheo / Llicència Creative Commons (CC0 1.0)
“Nature sheep pasture” de Peter Dargatz / Llicència Creative Commons (CC0 1.0)
“Cattle cow cows herd animal animals pasture” de PublicDomainPictures / Llicència Creative Commons (CC0 1.0)
“Agriculture series” d’Eran chesnutt / Llicència gratuïta

Barcelona, febrer de 2016

1. RESUM EXECUTIU

1.1. INTRODUCCIÓ I METODOLOGIA

La Política Agrària Comuna (PAC) ha estat, des dels seus inicis, un dels elements vertebradors del projecte d'integració europea, així com la receptora d'una part molt important del pressupost comunitari. Aquesta ha sofert diverses reformes al llarg dels anys, passant de ser en els seus inicis una eina per garantir els aliments a la població i la renda del pagès, a introduir al 1999, amb l'Agenda 2000, aspectes com la competitivitat i el desenvolupament rural i a ser actualitzada el 2003 amb el desacoblament i el pagament únic.

Entre els anys 2010 i 2011 s'inicia el procés de revisió de la PAC, el qual es planteja en termes de reducció presupostària, transparència i competència en el mercat interior, adequació als compromisos de l'OMC, als mercats internacionals i a les noves demandes dels consumidors. Així, en un context de recessió de l'economia i de la volatilitat que caracteritza els productes agraris s'aproven els textos reglamentaris de la nova PAC, els quals deixen alguns aspectes a discreció dels estats membres. És per això que, posteriorment, mitjançant l'aprovació de quatre reials decrets, es concreta l'aplicació de la reforma a Espanya.

En aquest context, el Consell de Treball, Econòmic i Social de Catalunya, a iniciativa pròpia, decideix valorar l'impacte que la nova PAC pot tenir a Catalunya com a conseqüència de la reforma aprovada, per tal d'efectuar un seguit de consideracions i recomanacions al Govern en aquest àmbit, en compliment de la seva finalitat, reconeguda a l'article 72.2 de l'Estatut d'autonomia de Catalunya.

Per tal d'assolir aquest objectiu general, el present Informe aborda els següents objectius específics:

1. Descriure el marc econòmic del sector agropecuari, amb especial incidència als sectors productius i al procés de producció, transformació i comercialització del sector.
2. Descriure el mercat de treball en el sector agropecuari, tenint en compte l'edat i el sexe de les persones treballadores, les condicions de treball i el nivell formatiu com a elements clau.
3. Descriure les diferents reformes que ha patit la PAC.
4. Analitzar l'impacte que pot tenir la PAC a Catalunya amb l'aplicació de la reforma.
5. Efectuar les consideracions i recomanacions escaients al Govern, fruit de l'anàlisi realitzada.

Per a la realització d'aquest Informe, s'ha emprat una metodologia estructurada en tres nivells. En primer lloc, la gestió documental i bibliogràfica, de la qual s'ha nodrit la part més qualitativa de l'estudi, en concret el capítol tercer, sobre la PAC i els fons destinats a sufragar-la.

En segon lloc, l'anàlisi estadística, tant per a la realització del capítol segon, sobre la caracterització del sector agropecuari a Catalunya, com del capítol quart, sobre la projecció econòmica de l'impacte de la reforma de la PAC. Les principals fonts consultades han estat Idescat, l'Enquesta sobre l'estructura de les explotacions agràries (2007), les dades històriques de les subvencions de la PAC, facilitades pel Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Rural, el FEGA, les taules *input-output* 2011 i la Xarxa Agrària Comptable (2010-2011), la secció estadística de la Seguretat Social, i el Departament d'Empresa i Ocupació.

En tercer lloc, s'han seleccionat sis experts que han comparegut al CTESC i han aportat la seva visió a l'entorn dels objectius de l'Informe, tant des del punt de vista econòmic com social, a partir d'un guió obert. S'han seleccionat una sèrie de textos que s'han considerat rellevants d'aquestes compareixences i s'han anat introduint en els diversos capítols de l'estudi, d'acord amb el seu àmbit i la seva temàtica.

1.2. EL SECTOR AGROPECUARI A CATALUNYA

Principals canvis al camp català en els darrers anys

A partir de l'anàlisi de les dades del Cens agrari realitzat a Espanya l'any 2009 s'observa que en el decurs de les darreres dècades s'ha produït una progressiva concentració de l'activitat, una disminució del nombre

d'explotacions,¹ un cert manteniment de la SAU explotada que, no obstant això, ha caigut lleugerament en relació a la superfície boscada sobretot des de 1999, i conseqüentment, un increment de la dimensió de les explotacions en termes de superfície. També s'ha produït un increment de la dimensió de les explotacions ramaderes, si bé només ha suposat un augment dels efectius en el cas del porcí, amb un desenvolupament molt intensiu i industrialitzat a Catalunya i també, tot i que en proporcions menors, en el cas de l'equí.

Tot i això, cal tenir en compte que la realitat rural catalana que recullen els censos aplega una forta diversitat de tipologies d'explotacions, que van des de les explotacions agràries o ramaderes pròpiament dites, centrades en l'activitat agroramadera, fins a propietats de diferent mida que realitzen un manteniment de l'activitat agrària al territori, sovint recolzades per la contractació de serveis agraris.

Amb tot, el conjunt d'explotacions catalanes s'ha reestructurat en el decurs dels darrers anys. Aquest redimensiament de les explotacions s'ha dut a terme en part sobre la base d'un augment dels contractes d'arrendament, que afecten el 30% de les terres, si bé la propietat encara era el règim de tinença més estès l'any 2009.

D'altra banda, des de 1999 al 2009 el volum de jornades treballades en l'agricultura, calculades a partir de les unitats de treball anualitzades (UTA), ha disminuït el 14,4%. Aquesta disminució s'ha produït tot i el fort augment de les UTA aportades pels contractes fixos i per la contractació de serveis agraris. Tot i la disminució d'UTA, el nombre de persones que hi treballen ha augmentat l'11,7%, essent els assalariats fixos els que més han augmentat.

Pel que fa a les orientacions productives agràries que es desenvolupen a Catalunya, gairebé el 47% de les terres conreades es dediquen als cereals per a gra i, a més distància, hi trobem l'olivera, els cultius farratgers, la vinya i la fruita seca. En els darrers anys els cultius que més han augmentat en superfície han estat els de la fruita tropical, planters, cítrics i cereals per gra.

Paral·lelament, també cal destacar un procés de diversificació de les activitats desenvolupades a les explotacions catalanes que ha incidit en un creixement de l'activitat rural en l'àmbit de l'agroturisme i de la producció d'energies renovables.

L'activitat agrària: orientacions productives i distribució territorial

Catalunya registra una diversitat orogràfica i climàtica que determina una configuració molt variada del camp català. A Espanya, en la seva regulació sobre la nova PAC, s'opta pel model de regionalització pel que fa al pagament base i la base territorial de les regions queda establerta basant-se en la seva orientació productiva, que pot ser: cultius herbacis de secà, cultius herbacis de regadiu, cultius permanents i pastures.

Atesa aquesta classificació, cal fer palès que a Catalunya es distingeixen tres àrees clarament definides. En primer lloc, les comarques de la franja central, que es dediquen majoritàriament als cultius herbacis de secà, sobretot el cereal per a gra, si bé també tenen importància els cultius farratgers. Dins d'aquesta zona hi destaquen dues àrees on el regadiu hi adquireix major importància, la zona de Lleida, amb la comarca del Pla d'Urgell al capdavant, i bona part del litoral mediterrani, on destaca la zona del Maresme.

En segon lloc, les comarques típicament de muntanya, on actualment hi predominen les pastures extensives, el pes de les quals és majoritari a les comarques pirinenques i en el cas d'algunes comarques centrals com Osona, el Bages o el Vallès Oriental, on també hi ha una forta presència de cultius herbacis.

En tercer lloc, les comarques més meridionals, on el pes de les superfícies amb cultius permanents adquireix una major importància, destacant les comarques tarragonines i les més meridionals de Lleida.

L'activitat ramadera: orientacions productives i distribució territorial

Catalunya destaca per la seva ramaderia, i mostra d'això és que l'any 2011 el 60,7% de la producció final agrària es va derivar de la producció animal. El pes de l'activitat ramadera adquireix especial rellevància a la franja pirinenca, on destaquen les pastures, així com també en algunes comarques centrals, on la ramaderia intensiva en estabulació adquireix un paper central.

¹ Vegeu la definició d'explotació que emprà el Cens del 2009 al document.

Pel que fa al bestiar boví, es concentra al Pirineu, on predomina el boví de carn en producció semiextensiva, i a les comarques del nord-est, on l'activitat càrnia es veu complementada amb una activitat lletera també important. L'oví i el cabrum esdevenen més importants en termes relatius a les comarques pirinenques, tot i que també a les zones més muntanyoses del sud i a les zones més urbanitzades, on aquest tipus de bestiar, sovint en presència escassa, permet aprofitar els pocs recursos a disposició.

L'explotació intensiva del porc adquireix rellevància a les comarques cerealícoles de la Catalunya central, marcant una faixa ampla que travessa tot Catalunya des del pla de Lleida fins a l'Empordà. En canvi, les explotacions intensives d'aviram i conill es concentren a les comarques litorals i sobretot al sud, especialment a la província de Tarragona.

Finalment, el bestiar equí predomina d'una banda a les zones urbanes, on l'explotació del bestiar està més lligada a finalitats d'oci, i també a les de muntanya, sobretot Pirineus, on s'explota extensivament per al seu aprofitament carni.

Tipologia de les explotacions

Segons les dades del Cens del 2009, a Catalunya hi ha 60.839 explotacions, segons la definició recollida al Cens, de les quals només el 20% són explotacions amb ramaderia i la major part són amb terres. El 44% de la SAU a Catalunya es troba sembrada d'herbacis, seguida en importància per les pastures, els fruiters, l'olivera i la vinya.

La dimensió mitjana de les explotacions agropecuàries catalanes se situa al voltant de les 19 hectàrees de SAU per explotació. Aquesta mitjana amaga divergències territorials que, no obstant això, segueixen un patró força estable ja que s'observa una disminució de la dimensió mitjana de les explotacions en termes de SAU a mesura que baixem des del nord al sud. Per tant, les explotacions de la Vall d'Aran són les més extenses, amb més de 200 hectàrees per explotació. En canvi, al sud, justament a la Catalunya orientada als cultius llenyosos permanents de secà, és on les explotacions mostren la dimensió mitjana més reduïda.

En general, la ramaderia també se situa a la part més septentrional de Catalunya, si bé la dimensió de les explotacions en termes d'unitats ramaderes adquireix més grandària a les comarques cerealícoles de la franja central i menys a les zones de muntanya, on la ramaderia se centra en l'aprofitament extensiu d'herbívoros.

Hi ha algunes comarques, sobretot a la Catalunya central, on la implantació de la ramaderia intensiva es troba més estesa, per exemple, Osona, que és l'única on el percentatge d'explotacions amb orientació tecnicoeconòmica (OTE) de granívors és majoritari. En aquesta comarca, el volum de bestiar s'assoleix sobretot per la presència de més explotacions amb orientació ramadera, tot i que la dimensió mitjana d'aquestes sigui menor a les del Pla de Lleida.

La producció estandarditzada total (PET) mitjana per explotació se situa en els 69.617 euros, si bé algunes comarques situades a la part septentrional de Catalunya se situen per sobre. Les comarques amb una mitjana més alta de PET per explotació es distribueixen al llarg de l'arc que va des del Segrià fins a la Selva i el Maresme, amb explotacions dedicades a l'horticultura, els regadius intensius i la ramaderia, especialment al de granívors.

Les comarques amb la PET mitjana per explotació més baixa se situen a la part més meridional, incloent la majoria de les comarques de la província de Tarragona, que se situen gairebé totes en uns registres per sota dels 36.228 euros per explotació.

Ocupació

L'any 2009 han treballat a les explotacions agràries catalanes 146.229 persones (entre mà d'obra familiar i assalariada fixa), l'11,7% més que l'any 1999. La mà d'obra familiar, amb 119.994 persones ocupades l'any 2009, representa el 82% del total (l'any 1999, representava el 86,1% del total). Cal destacar l'increment de l'ocupació assalariada fixa a les explotacions agràries catalanes, ja que s'ha passat de 18.161 persones ocupades l'any 1999 a 26.285 al 2009. Conseqüentment, s'ha produït un decrement de la mà d'obra familiar entre aquests dos anys.

Del total de persones que han treballat a les explotacions agràries, el 18,4% s'hi ha dedicat a temps complet mentre que el 56,5% han treballat menys del 25% de la jornada anual a temps complet.

Atesa la incidència del temps parcial en les explotacions agràries, per poder copsar quin és el treball total esmerçat en el sector, es pot analitzar la mà d'obra en termes d'UTA ja que l'estudi de treball en aquestes unitats disposa de dades sobre treball assalariat eventual i sobre treball no contractat directament per l'explotació, com ara el personal d'empreses de serveis agraris. Així, l'any 2009, el treball total de les explotacions catalanes equival a 63.330 UTA, entre mà d'obra familiar, assalariada (fixa i eventual) i mà d'obra externa.

Respecte de l'any 1999, el treball agrari ha disminuït en 10.681 UTA, tendència que afecta sobretot la mà d'obra familiar (representa el 60,9% del treball al camp català), que disminueix el 22,2%, la qual cosa fa palesa la davallada del temps que dedica la mà d'obra familiar a l'explotació, a diferència de la mà d'obra fixa, que creix el 7,5%. Pel que fa a la mà d'obra assalariada eventual (el 10,6% de l'ocupació total), disminueix el 17,7% respecte de l'any 1999. En canvi, en el cas dels treballadors no contractats directament per l'explotació (mà d'obra externa), com ara el personal d'empreses de serveis agraris, (2,6% del total del treball agrari i 4% del treball assalariat) es produeix un increment del 59,6% al llarg del període 1999-2009.

Considerant el treball mitjà per explotació, s'observa que més de la meitat de les explotacions tenen menys d'1 UTA l'any 2009 i, d'aquestes, el 45,2% tenen menys de 0,5 UTA.

Amb relació a l'edat de la mà d'obra, s'observa que els titulars d'explotació de 65 anys o més són els més nombrosos (el 33,2% del total), seguits dels que tenen entre 55 i 64 anys. Pel que fa als caps d'explotació, s'observa que el grup més nombrós, el 27,9%, té entre 55 i 64 anys, seguit mol de prop pels que tenen 65 anys i més. Respecte de l'any 1999 s'observa que els titulars i caps d'explotació més joves han anat disminuint, mentre que han augmentat els de 65 anys i més.

Pel que fa al sexe, els homes constitueixen la majoria de la mà d'obra en les explotacions catalanes (el 67,4% l'any 2009), si bé al llarg del període 1999-2009 s'observa un augment de la proporció de dones entre els titulars de les explotacions, com a conseqüència de la incorporació de dones més joves a l'activitat agrària. Un factor que podria explicar en part aquesta situació és la invisibilitat que en ocasions té el treball de les dones en l'àmbit rural, amb la consegüent manca de registres al respecte.

Quant al nivell formatiu de les persones ocupades al sector agrari, es constata un nivell formatiu inferior que el de la població ocupada de la resta de sectors, si bé s'observa una lleugera millora respecte de l'any 2000, aplicable també a la resta de sectors.

Segons les dades de l'any 2009, la formació agrària del cap d'explotació és l'experiència exclusivament pràctica en la majoria de casos, si bé s'observa des de l'any 1999 un augment dels caps d'explotació que tenen formació professional agrària o un altre tipus de formació agrària. Cal fer esment que el nivell de formació està relacionat amb l'edat dels caps d'explotació, sent així més freqüent la formació universitària entre els caps de 25 a 44 anys que no pas entre els de edat més avançada.

També cal tenir en compte que el desenvolupament d'una ocupació en el sector agropecuari no requereix d'una qualificació professional i, per tant, molta de la mà d'obra del sector desenvolupa els seus coneixements i activitats a través de l'experiència. D'altra banda, la proliferació del temps parcial a les explotacions no facilita la professionalització de la mà d'obra.

Si partim de les fonts que ens ofereixen les estimacions de l'INE en el marc de la comptabilitat regional, l'any 2012 la renda mixta bruta per ocupat de l'agricultura, ramaderia, silvicultura i pesca s'estima en 33.027,3 euros anuals i en 16,8 euros l'hora. Respecte de l'any 2008, la renda mixta bruta en termes anuals per ocupat en el sector agropecuari, incloent-hi silvicultura i pesca, ha augmentat el 8,4% i la remuneració per hora el 5,7%. La remuneració per assalariat en termes anuals ha augmentat en menor mesura que la renda per ocupat, i l'hora de treball dels assalariats l'any 2012 es paga menys que fa cinc anys.

En el conjunt de Catalunya, amb dades de l'any 2014, el nombre d'afiliats a la Seguretat Social adscrits al sector agropecuari se situa prop de les 51.943 persones afiliades, incloent unes 23.563 persones afiliades al RETA. Del conjunt de persones registrades, el 54,6% ho eren en base a un règim de contractació per compte d'altri, mentre que la resta, el 45,4%, en qualitat d'autònoms.

El nombre de comptes de cotització que trobaríem al darrera de la contractació dels aproximadament 28.380 afiliats al règim general (ja sigui a través del sistema especial agrari, en endavant SEA, o no), se situaria al voltant dels 8.038. Tot i que no sabem exactament quina quantitat total d'empreses treballen al sector, sí que podem partir dels autònoms registrats al RETA, que situaria el límit inferior d'aquesta xifra en les 23.563 i on caldria afe-

gir-hi aquelles empreses societàries no recollides entre el conjunt d'autònoms registrats que explicarien part dels vuit mil comptes de cotització que trobem.

A més el cens ens permet recollir la mà d'obra familiar no inclosa per les afiliacions. D'aquesta manera, l'any 2009, les comarques de Ponent, seguides de les Terres de l'Ebre i del Camp de Tarragona, són els àmbits que concentren el nombre més elevat de treballadors agraris, entre mà d'obra familiar i assalariats fixes. La mà d'obra familiar és clarament majoritària en els àmbits amb més mà d'obra agrària, sobretot a les Terres de l'Ebre.

El sector agrari en el context de l'economia catalana

Catalunya té un dels sectors agroindustrials més potents de tot l'Estat. Si circumscrivim l'anàlisi del complex agroindustrial a Catalunya, s'observa que, sumant el sector agropecuari i les principals branques agroindustrials, aquest genera directament el 4,4% dels llocs de treball del conjunt de l'economia catalana, el 3,5% del VAB i el 7% de la producció.

En termes de producció, l'activitat que més destaca és la de la indústria càrnia, que suposa el 32% de la producció total del conjunt de la indústria alimentària, que genera una producció anual d'uns 24.345 milions d'euros.

En termes d'ocupació, l'activitat agropecuària és la que genera més llocs de treball directes de tot el complex agroindustrial, uns 69.272 llocs de treball.

Els coeficients de Streit mostren sintèticament tots els lligams que s'estableixen entre les diferents activitats. Des d'un punt de vista més aplicat i directe es pot afirmar que el consum de productes agropecuaris de l'activitat càrnia suposa el 58% de la demanda intermèdia del sector, mentre que el 15,7% de les vendes intermèdies van al sector d'altres productes alimentaris i tabac, el 7,9% al sector làctic i el 7,6% a la producció de begudes. El principal sector proveïdor del sector agropecuari és el sector d'altres productes alimentaris i tabac.

Les fortes vinculacions que mostra el sector agropecuari amb les activitats agroindustrials li confereixen un cert valor estratègic, que queda recollit en els coeficients de Rasmussen. Aquesta importància del sector queda també recollida en els efectes multiplicadors de la demanada dels seus productes. Els efectes són destacats sobretot pel que fa a l'ocupació, atès que en ser una activitat molt intensiva de treball, sobretot pel que fa concretament al sector agrari, per cada milió d'euros de demanda el sector genera uns 18,6 llocs de treball, essent, en comparació amb la resta de branques de la TIOC, la quinzena amb més impacte sobre l'ocupació.

El sector agropecuari en el context europeu i espanyol

Context europeu

La mitjana de SAU per explotació a Catalunya es troba en les 18,9 hectàrees. Si bé aquesta dada situa Catalunya per sobre de la mitjana europea, Catalunya es troba entre el 50% de regions amb la mitjana més baixa, la qual cosa implica que a Europa trobem més regions amb una dimensió mitjana superior que no pas inferior.

No obstant això, si agafem l'índex d'intensitat ramadera, Catalunya es troba en el quartil més alt, amb una densitat de 2,4 unitats ramaderes per hectàrea de SAU, molt per sobre de la densitat mitjana del conjunt de la UE27.

La dimensió més reduïda de les explotacions catalanes en termes de SAU es veu compensada per una producció estandaritzada de SAU molt superior a la mitjana europea, que situa Catalunya entre el 25% de les regions més productives d'Europa.

El camp català, a més, mostra una intensitat en l'ús del treball més alta que la majoria de regions europees. Se situa en el tercer quartil, per sobre de la mediana, però lleugerament per sota de la mitjana europea. Cal tenir present que a Catalunya la major intensitat en l'ús del treball es complementa amb una productivitat per hectàrees també molt elevada.

Si s'analitza el total del treball agrari a Catalunya en termes UTA en comparació amb la resta de regions europees, s'observa que Catalunya se situa en un nivell intermedi, amb 61.700 UTA l'any 2010. Les regions amb més treball agrícola es troben a Romania i a Polònia. Andalusia també entra en aquesta categoria de regions, juntament amb Bayern i la regió búlgara de Yuzhen tsentalen. Per contra, algunes regions de l'Europa central i del nord i el

Regne Unit tenen poc treball agrari. Les explotacions catalanes també se situen en un nivell intermedi pel que fa a la intensitat de la mà d'obra i a la seva composició, en comparació amb la resta de regions europees.

Context espanyol

Catalunya presenta una rendibilitat per hectàrea en general superior a la majoria de comunitats autònomes espanyoles i s'alinea amb altres comunitats de l'Arc Mediterrani pel que fa a la tipologia de les explotacions.

No obstant això, el mapa agrari a Catalunya és molt divers i compagina escenaris molt diversos al llarg de tot el seu territori. Aquest fet esdevé important en la mesura que condiciona les orientacions productives de cada comarca i, per tant, determina els criteris d'anivellament a partir dels quals es decidiran els pagaments, d'acord amb la reforma de la PAC.

El nombre mitjà d'hectàrees SAU per explotació de Catalunya situa les explotacions catalanes en la mateixa categoria que la majoria d'explotacions del litoral espanyol, en una dimensió per sota de la que mostren les províncies centrals de la península.

Tot i la dimensió menor que presenten les explotacions agràries catalanes, Catalunya destaca, juntament amb l'Aragó i Múrcia, per una PET per explotació que la situa per sobre de la majoria d'altres comunitats, la qual cosa es pot atribuir a la presència d'activitat ramadera amb granívors i activitat hortofrutícola.

Pel que fa al grau d'intensitat en l'ús de treball per hectàrea emprada, l'agricultura catalana també s'alinea amb la de la resta del litoral espanyol, tant mediterrani com atlàntic, amb uns registres més alts que els de les comunitats interiors.

Segons l'anàlisi del treball agrari en termes UTA, l'any 2009 la comunitat autònoma amb més treball agrari és Andalusia, amb 259.763,9 UTA, seguida de lluny per Galícia i per Castella la Manxa. Per contra, les comunitats autònomes amb menys treball agrari són les de la costa cantàbrica, Navarra, La Rioja, Madrid i les dues comunitats insulars. Catalunya se situa en un nivell intermedi, amb 61.703,9 UTA, juntament amb Extremadura, la Comunitat Valenciana i Castella i Lleó.

Pel que fa a la intensitat del treball agrari, Andalusia és una comunitat amb valors elevats d'UTA per explotació, si bé Catalunya també està entre les comunitats autònomes amb intensitat del treball elevada (més d'1 UTA), juntament amb Múrcia i Canàries.

Si s'analitza el treball agrari d'acord amb la composició de la mà d'obra, s'observa que les comunitats del nord de l'Estat tenen un clar predomini del treball familiar, si bé a Catalunya també mostra valors elevats (62,5%).

Pel que fa al sexe dels caps d'explotació, es constata que els homes són predominants a la majoria de comunitats autònomes. Tanmateix, cal fer referència a Galícia, on les dones suposen el 51,1% dels caps d'explotació, així com també Astúries, Cantàbria i País Basc, on la presència femenina entre els caps d'explotació també té una importància significativa. Pel que fa al temps de dedicació a les tasques agràries, Cantàbria i Galícia també destaquen com les comunitats amb percentatges més elevats de caps d'explotació que es dediquen a temps complet.

1.3. LA PAC I ELS FONS DESTINATS A SUFRAGAR-LA

Concepte, característiques i evolució

La PAC ha estat des dels seus inicis l'any 1957 un dels elements vertebradors del projecte d'integració europea i la receptora d'una part molt important del pressupost comunitari. Aquesta ha sofert diverses reformes al llarg dels anys, si bé inicialment va ser plantejada en una economia de postguerra amb l'objectiu de garantir aliments a la població, així com la renda del pagès.

Han estat diversos factors els que han condicionat les successives reformes, entre els quals cal destacar, d'una banda, aspectes com l'evolució tecnològica, els canvis estructurals en la cadena agroalimentària, les tendències de la demanda i les crisis de mercats, com també la consolidació de la lliure circulació de productes agraris entre els estats membres. D'altra banda, la concatenació de reformes també respon al mètode comunitari de codecisió, el qual ve condicionat per aspectes com les noves prioritats de la UE, les adhesions de nous estats membres i les polítiques comunes.

Tal com afirmen alguns autors (Massot et al., 2010), tot i haver estat objecte de successives reformes, els objectius i fonaments formals de la PAC no s'han modificat, i aquesta segueix sent la política comuna principal en termes pressupostaris. Així, la PAC s'ha articulada sobre tres principis que han guiat totes les seves actuacions: la unitat de mercat, la preferència comunitària i la solidaritat financera. D'altra banda, la PAC s'estructura en dos pilars, amb diferents formes de finançament: el primer pilar, dedicat als ajuts directes a les explotacions i una petita part a mesures de mercat, amb finançament exclusiu de fons de la UE i el segon pilar, que es correspon a mesures de foment del desenvolupament rural, cofinançades per la UE, els estats i regions.

En el context de l'Europa de postguerra, que marca els inicis de la PAC, el seu objectiu és fomentar la millora de la productivitat agrícola, de manera que els consumidors puguin disposar d'un subministrament estable d'aliments a preus assequibles i garantir que la CEE disposi d'un sector agrícola viable. Així, la PAC ofereix subvencions i sistemes que garanteixen preus elevats als agricultors, proporcionant incentius per tal que produeixin més.

Des del punt de vista del finançament, cal dir que des de la seva creació, la PAC s'articula a través d'un fons únic: el Fons Europeu d'Orientació i de Garantia Agrícola, la funció del qual és dur a terme la gestió financera de la PAC.

L'any 1964, aquest Fons es divideix en dues seccions. D'una banda, la Secció de Garantia, que té per objecte el finançament de les despeses derivades de l'aplicació de la política de mercats i preus. D'altra banda, la Secció d'Orientació, que té per objecte finançar les operacions de política estructural i de desenvolupament de les zones rurals.

A la dècada dels 80 sorgeix un clima de conflicte protagonitzat per una PAC que assoleix l'objectiu d'autosuficiència, si bé ha d'enfrontar-se amb excedents gairebé permanents dels principals productes agrícoles, alguns dels quals s'exporten i d'altres s'emmagatzemen o s'eliminen. Conseqüentment, es posa en marxa el sistema de quotes de producció en el sector lacti i els límits a la producció es converteixen en l'instrument principal per fer front a la sobreproducció.

Tanmateix, es fa evident la necessitat de reconduir els objectius de la PAC donant cabuda a les qüestions mediambientals, de modernització de les explotacions i de frenada del procés d'intensificació, per tal de frenar els excedents estructurals.

En aquest context també es desenvolupa el concepte de perspectiva financera plurianual i, en aquest sentit, des de 1988 els crèdits de la PAC se sotmeten a una disciplina pressupostària mitjançant la instauració d'una línia directriu agrícola que limita el creixement pressupostari de la despesa de la PAC, en funció del comportament del PIB.

A partir d'aquesta reforma, la política agroestructural s'inclou en un context de política regional, en la qual el desenvolupament rural ja no és finançat únicament per la secció d'orientació del FEOGA, sinó també pel FEDER, creat l'any 1975.

L'any 1992, el Consell adopta una nova reforma de la PAC, coneguda com a reforma McSharry. El seu tret principal és l'inici del canvi de model de suport a la producció, via preus, vigent fins ara, pel de suport al productor, via suport a la renda. Així, s'estableixen pagaments directes associats a la producció i, en paral·lel, s'estableix la retirada obligatòria de terres i altres mesures d'acompanyament, com ara les mesures agroambientals i les aforestacions.

L'any 2003 és el que genera canvis més profunds pel que fa a la concepció de la PAC, ja que s'estableix el sistema de pagament únic. Segons aquest, als agricultors se'ls assignen drets d'ajuda calculats en funció de les ajudes que van rebre en un determinat període de referència (drets històrics), que són independents o desacoblats dels nivells de producció futurs. Aquests pagaments estan vinculats al compliment de determinats estàndards ambientals, de benestar animal i sanitat vegetal, de compliment per a tots els receptors dels pagaments.

L'any 2005 es divideix el FEOGA en dos fons diferents: el Fons Europeu Agrícola de Garantia (FEAGA), que finança mesures relatives al mercat i les ajudes a les rendes, i el Fons Europeu Agrícola de Desenvolupament Rural (FEAER), la qual cosa confirma la separació de la PAC en dos pilars.

L'any 2011 s'inicien els treballs preparatoris de definició de la PAC posterior a 2013, contextualitzats en un moment clau de transformació, en el qual cal prendre decisions per establir les bases del model de futur, tenint en compte elements com la volatilitat dels preus, l'increment dels costos i els elements mediambientals, que requereixen

reixen un replantejament de la PAC. En aquest marc, la Comissió presenta dues comunicacions, una sobre la revisió pressupostària i l'altra sobre la PAC en l'Horitzó 2020, sobre la nova reforma agrària en concret.

A la Comunicació sobre la revisió pressupostària es conclou que cal entendre la PAC com a política que dóna un impuls horitzontal a tots els sectors de l'economia i a la lluita contra el canvi climàtic. A la Comunicació sobre la PAC en l'Horitzó 2020 es defineixen com a reptes de la PAC la seguretat alimentària, el medi ambient, el canvi climàtic i l'equilibri territorial. Així mateix, estableix que la PAC ha de garantir una producció alimentària viable i una gestió sostenible dels recursos.

Els següents passos en el camí de l'adopció formal de la reforma són l'acord parcial assolit el 26 de juny de 2013 entre el Consell Europeu, el Parlament Europeu i la Comissió Europea sobre la reforma de la PAC i l'aprovació per part del Parlament Europeu de l'acord polític sobre el marc financer plurianual, el 3 de juliol de 2013.

Aquests acords culminen amb l'aprovació dels reglaments europeus que regulen la nova PAC, així com en la concreció a escala estatal, mitjançant quatre reials decrets, en els aspectes que els reglaments europeus deixen a discreció dels estats membres.

La nova regulació sobre la PAC

Cal situar la reforma de la PAC en un moment de recessió severa de l'economia europea, estretament vinculada a les perspectives financeres 2014-2020, que suposen la pèrdua d'una part dels crèdits atorgats a la PAC en termes constants, aspecte que cal conjugar també amb les noves adhesions de països a la UE.

D'altra banda, cal tenir en compte la volatilitat dels preus dels productes agraris, així com la dependència progressiva entre els mercats agraris, energètics i financers.

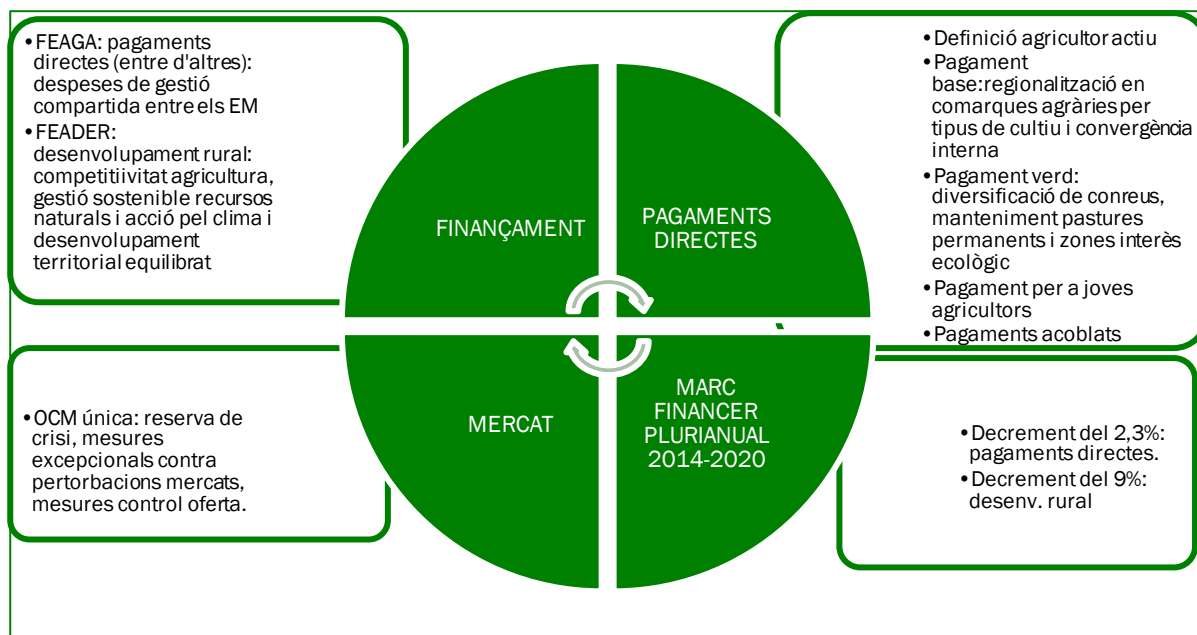
En el context d'ajustament de marges a causa de la crisi i de la volatilitat mencionada, també s'ha considerat essencial afrontar el repartiment del valor desequilibrat que genera la cadena alimentària. No es poden obviar, dins del context que emmarca la reforma, les diverses reunions de la Ronda de Doha pel que fa al comerç internacional, en la línia de reduir les taxes duaneres. Cal tenir en compte també la renovació del Protocol de Kyoto sobre el canvi climàtic, que posa en valor l'agricultura sostenible i la mitigació del canvi climàtic.

La reforma també pretén lluitar contra la pèrdua de legitimitat de la PAC entre els ciutadans europeus i, en aquest sentit, atén els requeriments d'una major equitat entre l'assignació de les ajudes directes, tant entre els estats membres com entre les explotacions, a través d'un procés de convergència interna.

La reforma de la PAC també està condicionada pel format decisor de la UE, atès que és decidida per primera vegada a través del procés de codecisió.

A continuació es mostren, a nivell esquemàtic, els elements principals de la nova PAC, que seran explicats posteriorment.

FIGURA 1. Elements principals de la nova PAC a Espanya

A partir del 2010 la Comissió Europea inicia un debat públic sobre la futura PAC, en el qual es conclou que aquesta segueixi sent una política comuna forta estructurada en dos pilars i, d'altra banda, es recomana seguir avançant per enfortir la competitivitat, millorar la utilització de recursos fiscals i obtenir els beneficis de la política pública demanada pels ciutadans europeus en els àmbits de la seguretat alimentària, el medi ambient, el canvi climàtic i l'equilibri social i territorial.

Amb aquesta base la reforma de la PAC es planteja una sèrie de reptes que es poden agrupar en tres blocs: la seguretat alimentària, el medi ambient i el canvi climàtic i l'equilibri territorial.

Partint d'aquests elements, al novembre de 2013, el Parlament i el Consell adopten els textos reglamentaris de la nova PAC, que són aprovats formalment al desembre, i versen sobre els pagaments directes, l'OCM, el finançament, la gestió i el seguiment de la PAC i el FEADER. Aquests reglaments, si bé són d'aplicació directa als estats membres, deixen alguns aspectes a la seva discreció. En el cas d'Espanya, s'han pres diversos acords a les conferències sectorials d'Agricultura i Desenvolupament Rural de 24 i 25 de juliol de 2013 i de 20 i 21 de gener de 2014, en els quals es posa de manifest, entre d'altres aspectes, la voluntat d'un model uniforme a tot l'Estat, així com de mantenir els imports cobrats en períodes anteriors. Aquests acords culminen amb l'aprovació de quatre reials decrets el mes de desembre de 2014, els quals regulen el model d'aplicació de la PAC a Espanya en els aspectes en què, tal com s'ha dit anteriorment, els reglaments europeus deixen marge.

Es pot dividir el contingut de la normativa en tres grans blocs: els pagaments directes, el finançament de la PAC i l'OCM.

Pel que fa als **pagaments directes**, el Reglament 1307/2013 n'estableix la regulació. Aquest substitueix el pagament únic per explotació per un sistema de pagament multifuncional, els pagaments directes, amb set components (pagament base per hectàrea; pagament verd; pagament complementari als joves durant cinc anys; pagament redistributiu per enfortir l'ajuda a les primeres hectàrees d'una explotació; ajuda addicional a les rendes a les zones condicionades per limitacions naturals; ajuts acoblats a la producció per a determinades zones o tipus d'agricultura per motius econòmics o socials i un sistema simplificat disponible per a petits agricultors, amb pagaments de fins a 1.250 euros). Els tres primers components són obligatoris per als estats membres i els quatre darrers tenen caràcter facultatiu. D'aquests darrers, a Espanya només s'apliquen els ajuts acoblats i el sistema simplificat per a petits agricultors.

El Reglament preveu que les noves ajudes per hectàrea només es destinaran als agricultors actius, figura àmpliament definida. El Reglament estableix, d'una banda, una llista negativa de beneficiaris² i, d'altra banda, en el cas que les persones físiques o jurídiques formin part d'aquesta llista, es consideren agricultors actius si aporten proves verificables que demostrin l'acompliment d'una sèrie de requisits (no aplicables als agricultors que l'any anterior hagin rebut pagaments directes inferiors a 5.000 euros): que l'import anual dels pagaments directes sigui almenys del 5% dels ingressos que obtenen a partir d'activitats no agràries en l'exercici fiscal més recent; que les seves activitats agràries no siguin insignificants i que el seu objectiu social o comercial principal consisteixi en exercir l'activitat agrícola.

En l'àmbit estatal es concreta la definició d'activitat agrària no insignificant, entesa sobre la base que els seus ingressos agraris diferents dels pagaments directes siguin del 20% o més dels seus ingressos agraris en tot l'any fiscal. Aquest criteri no s'aplica per imports iguals o inferiors a 1.250 euros.

La normativa europea estableix que els estats membres han de destinar el 30% de la seva dotació nacional per a pagaments directes al component ecològic. El 70% restant s'assignarà al component de pagament bàsic, prèvia deducció de l'import compromès per a les reserves nacionals de drets (obligatori fins al 3% de les dotacions nacionals) i per als pagaments complementaris en concepte de pagaments redistributius (com a màxim el 30%), a favor de joves agricultors (com a màxim el 2%), de les zones desafavorides (com a màxim el 5%) o en forma de pagaments acoblats (com a màxim el 15%).

D'altra banda, exigeix la reducció almenys en un 5% de la part del pagament bàsic que hagi de concedir als agricultors que sobrepassi els 150.000 euros. En l'àmbit estatal, es fixen límits per a la percepció d'ajuts i es prohibeix concedir pagaments directes quan l'import total sigui inferior a 100 euros al 2015, a 200 euros el 2016 i a 300 euros a partir de 2017.

Pel que fa als components dels pagaments directes, cal fer menció especial del pagament base per hectàrea, que substitueix l'anterior règim de pagament únic, tal com s'ha comentat anteriorment. Els seus beneficiaris són els agricultors actius que tinguin dret a rebre pagaments respecte d'una sol·licitud d'ajuda l'any 2013. El que genera el dret de pagament són el nombre d'hectàrees admissibles que hagi declarat l'agricultor en la seva sol·licitud d'ajuda l'any 2015. El Reglament europeu faculta els estats membres per aplicar el règim de pagament base a nivell regional i, en aquest sentit, Espanya opta pel model de regionalització, prenent com a base les comarques agràries que s'agrupen en 50 regions, en funció de l'orientació productiva dels diferents tipus de superfície agrària (secà, regadiu, cultius permanents i pastures) de cada comarca i del potencial productiu que les va caracteritzar l'any 2013.

Així mateix, cal destacar que a escala europea es preveu un procés de convergència, de tal manera que a partir de l'any 2019 tots els drets de pagament tindran un valor unitari uniforme en un Estat membre o regió, segons el model pel qual s'opti. En el cas d'Espanya, es té en compte el valor mitjà de la regió i el valor que li correspon al beneficiari, una vegada feta la declaració de 2015. Els beneficiaris als quals els correspon un valor superior a la mitjana de la seva regió no podran perdre més del 30%. Els beneficiaris als quals els correspon un valor inferior al 60% de la mitjana de la seva regió percebran un màxim del 60%. Finalment, els beneficiaris als quals els correspon un valor situat entre el 60% i el 90% augmentaran el valor dels seus drets un terç de la diferència entre el valor que els correspon i el 90% del valor mitjà de la regió.

Pel que fa al pagament verd, la normativa europea estableix tres mesures obligatòries: la diversificació de conreus, el manteniment de les pastures permanents i la destinació d'almenys el 5% de la superfície cultivable a les zones d'interès ecològic. En l'àmbit estatal, s'estableixen els límits pressupostaris.

Quant al pagament per a joves agricultors, que té una durada de 5 anys, el Reglament europeu regula com a requisits que es tracti de la primera instal·lació en una explotació agrària com a cap d'explotació o que s'hagi instal·lat en els 5 anys previs a la sol·licitud del pagament base i que l'agricultor tingui menys de 40 anys. Es fixa l'import a escala estatal.

En el cas dels ajuts acoblats, la normativa europea detalla i regula les diferents línies d'ajuts, tenint en compte que només es podran concedir a aquells sectors o regions d'un Estat membre que en certs tipus específics d'activitats agràries o sectors agrícoles específics que siguin especialment importats per motius econòmics, socials o mediambientals, afrontin determinades dificultats. A l'Estat espanyol es fixa en Conferència Sectorial,

² Persones físiques o jurídiques o grups de persones físiques o jurídiques que gestionin aeroports, serveis ferroviaris, instal·lacions d'abastiment d'aigua, serveis immobiliaris i instal·lacions esportives i recreatives permanents.

Pel que fa al **finançament de la PAC**, a través del Reglament 1303/2013 s'estableix un Marc estratègic comú que integra tots els instruments financers estructurals (FEDER, FSE, Fons de Cohesió i FEADER) amb una òptica d'objectius temàtics comuns i un enfocament territorial en la seva aplicació. El Reglament 1306/2013 regula el finançament, la gestió i el seguiment de la PAC, tenint en compte les modificacions que ha sofert en el marc dels pagaments directes. El finançament dels objectius de la PAC se seguirà fent a través del FEAGA i del FEADER, i es defineixen les despeses finançades per ambdós fons.

En relació amb les ajudes al desenvolupament rural, finançades pel FEADER, s'elimina la classificació en eixos que es feia en el Reglament anterior, responent a criteris de simplificació. Mereixen una menció especial la incorporació de les mesures relatives a l'agroambient i clima i a l'agricultura ecològica.

Finalment, pel que fa a l'OCM, cal fer referència al Reglament 1308/2013, pel qual es crea l'OCM. Aquest Reglament identifica els productes agraris i en detalla les mesures d'intervenció en els mercats, els règims d'ajuda, les normes en matèria de comercialització, les regles relatives a les organitzacions de productors, els intercanvis amb tercers països, les normes en matèria de competència aplicables a l'agricultura, així com altres disposicions de caràcter general.

Cal destacar que es constitueix una reserva per als casos de crisi en què resulti afectada la producció o la distribució, la qual cosa suposa una reducció dels pagaments directes que superin els 2.000 euros, en el marc de la disciplina financera. El Reglament també permet que la Comissió Europea prengui mesures excepcionals contra les perturbacions dels mercats i revisa els sistemes d'intervenció pública i d'ajuda a l'emmagatzematge privat per tal de millorar la seva capacitat de reacció i eficàcia.

El Reglament també estableix algunes mesures de control de l'oferta, com ara la finalització de les quotes de sucre el 30 de setembre de 2017.

1.4. PROJECCIÓ ECONÒMICA DE L'IMPACTE DE LA REFORMA DE LA PAC

L'estudi que s'ha desenvolupat ha plantejat l'exercici de calcular quina seria la quantia de les ajudes directes perceptibles a Catalunya si la declaració de l'any 2015 finalment fos exactament la mateixa que la de 2013. D'aquesta manera, amb les dades d'explotacions ramaderes i els arxius de la declaració única del 2013 s'ha intentat aplicar la nova normativa per saber quins efectes pot tenir sobre les percepcions dels beneficiaris catalans. Per dur a terme l'exercici ha fet falta, doncs, estimar, d'una banda, el pagament bàsic que es cobrarà per cada hectàrea declarada l'any 2015 i l'any 2019, després d'aplicar el procés de convergència (el pagament verd o *greening* es calcula a proporció del valor dels drets de pagament bàsic); de l'altra, també ha calgut estimar totes les ajudes associades que complementaran el pagament verd i el *greening* corresponent.

La suma total de les ajudes estimades, incloent-hi els drets de pagament bàsic, el pagament verd i el conjunt d'ajudes associades, acabaria suposant un volum d'ajuda que se situaria en els 244.109.608 euros l'any 2015 i pujaria fins als 245.074.890 l'any 2019. En qualsevol dels casos, aquest valor difícilment aniria, segons la nostra estimació, més enllà dels 251.501.554 euros l'any 2019. Respecte del volum d'ajudes directes cobrades l'any 2013, aquesta suma ens situa en un 95,4% de les ajudes percebudes aquell any, una proporció que com a màxim arribaria al 97,9%.

La taula següent recull el resultat del global d'aquestes estimacions. Atès que la nostra estimació s'ha dut a terme amb dades de cobraments realitzats en l'any natural de 2013, i atès que la xifra total d'ajudes per al 2013 segons l'exercici FEAGA diferia lleugerament de la referida a l'any natural, la darrera estimació corregeix tant el valor de les ajudes estimades com el de les ajudes del 2013 per tal que s'aproximin al valor d'ajudes concedides durant l'exercici. En aquest darrer cas, les ajudes estimades arribarien, l'any 2015, als 250 milions d'euros, i pujarien lleugerament per sobre dels 251 milions l'any 2019. No obstant això, atès que el volum d'ajudes considerades pel conjunt de l'exercici també seria més alt, l'aplicació de la normativa deixaria l'any 2019 un volum d'ajudes que en termes nominals se situarien en el 93,3% de les que es van concedir l'exercici FEAGA del 2013.

TAULA 1. Previsió de l'evolució del total d'ajuts directes entre 2015 i 2019 fruit de l'aplicació de la nova regulació, segons l'escenari 2 i segons l'escenari 1 corregint o no el decalatge entre drets cobrats en l'any natural o concedits en l'exercici FEAGA

	2015	2016	2017	2018	2019	Percentatge del 2019 sobre els imports directes cobrats 2013
Import brut estimat del TOTAL de PD sense correccions (Any natural)	245.166.282	246.751.052	248.335.188	249.918.688	251.501.554	97,86%
Import estimat del TOTAL de PD corregit ¹ (Any natural)	244.109.608	244.164.562	243.911.339	244.493.236	245.074.890	95,36%
Import estimat del TOTAL de PD corregit ¹ (Exercici FEAGA ²) ³	250.203.267	250.257.034	250.002.623	250.583.333	251.163.799	93,32%

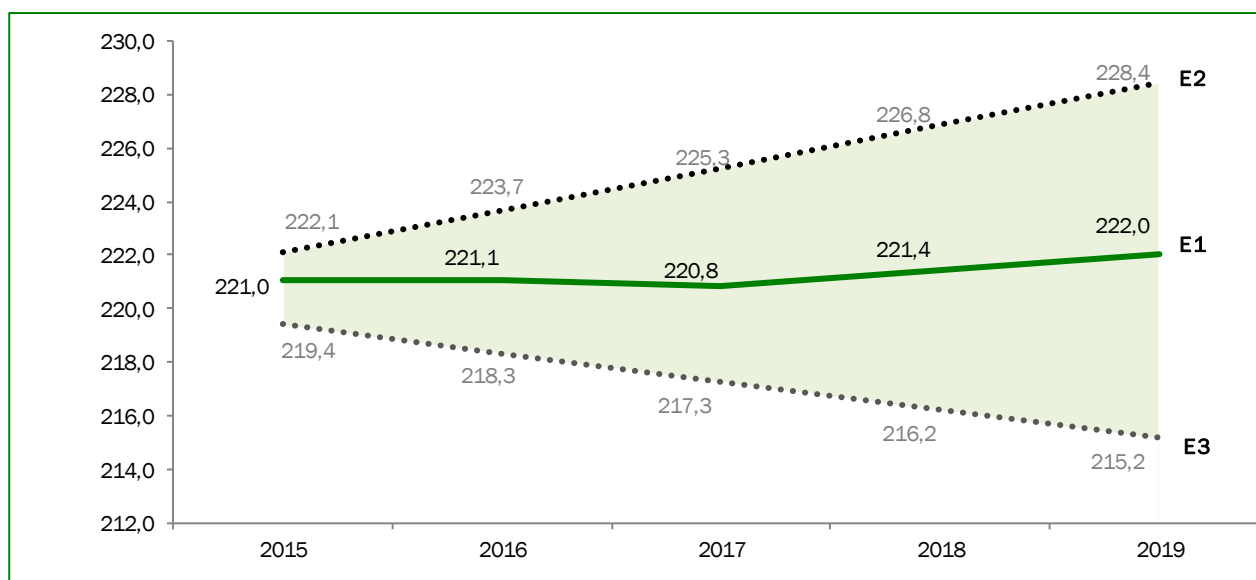
Unitats: euros i percentatges.

Font: elaboració pròpia (vegeu les notes de la taula 20 i l'annex metodològic).

Tot i que en termes globals el conjunt de Catalunya sembla que possiblement mantindria un nivell d'ajudes inferior en termes nominals a les de 2013, aquest comportament no es distribuiria de manera territorialment uniforme. D'aquesta manera, les comarques del terç nord de Catalunya, a falta de veure si finalment disminueix molt o no la declaració de pastures, recolliria un volum d'ajudes superior al de 2013, sobretot pel fet que les ajudes associades ramaderes compensarien sobradament l'efecte de l'aplicació de la normativa sobre el pagament dissociat. Això en canvi no passaria a les comarques del sud de la província de Lleida i de Barcelona, ni tampoc al conjunt de comarques de la província de Tarragona.

Per components, l'estimació del total de drets de pagament bàsic més el pagament verd o *greenig* proporcional que es percebrien seria de 221.037.473 euros per a l'any 2015 i augmentaria fins als 222.002.754 l'any 2019, després del procés de convergència.

GRÀFIC 1. Estimació del valor dels drets bàsics més el *greening* associat percebuts a Catalunya, 2015-2019

Unitats: milions d'euros.

(E1) Escenari 1: Aplicant a cada hectàrea una correcció negativa proporcional a l'esforç que requereix cada regió (a proporció dels beneficiaris que corregeixen a la baixa respecte del conjunt de beneficiaris que també ho fan al conjunt de cada regió. Vegeu el procediment de prorrata a l'annex metodològic). Detraient també totes les ajudes inferiors a 300 euros i descomptant la convergència d'aquelles de menys de 1.250 euros.

(E2) Escenari 2: Aplicant a cada hectàrea una correcció negativa proporcional a l'esforç que requereix cada regió (a proporció dels beneficiaris que corregeixen a la baixa respecte del conjunt de beneficiaris que també ho fan al conjunt de cada regió. Vegeu el procediment de prorrata a l'annex metodològic). Sense excloure els pagaments directes inferiors a 300 euros ni la convergència dels pagaments inferiors a 1.250 euros anuals.

(E3) Escenari 3: Aplicant la correcció total a totes les hectàrees que convergeixin negativament. No s'aplica cap tipus de correcció.

Font: elaboració pròpia. (Vegeu l'annex metodològic).

Un dels factors que incideix més en la determinació del volum de la convergència dels drets de pagament bàsic és l'aplicació dels criteris d'exclusió que estableixen l'article 6 i el títol V del Reial decret 1075/2014, de 19 de desembre. Concretament, ens referim a l'exclusió dels beneficiaris amb ajudes inferiors a 300 euros anuals, i a la no convergència dels drets dels beneficiaris inclosos al règim de petits agricultors (RPA) que, d'altra banda és potestatiu. Un altre factor que també cal tenir en compte és l'esforç de convergència a la baixa que finalment faran aquells beneficiaris amb drets per sobre la mitjana de cada regió.

Tot i que l'estimació que s'ha realitzat recull l'aplicació dels preceptes establerts als articles 6, 86, 87 i 88 del Reial decret esmentat anteriorment, la seva inclusió o no, juntament amb el prorrateig o no de la convergència a la baixa a cada regió ens obren un rang de possibilitats que ens podria fer variar el valor dels drets de pagament bàsic més el *greening* estimats per a l'any 2019 entre els 215,2 i els 228,4 milions d'euros. No obstant això, cal tenir en compte que els canvis que finalment es puguin dur a terme en les declaracions poder fer variar molt tant els drets com els valors de convergència, fet que pot modificar substancialment la nostra estimació inicial. L'estimació realitzada, tenint en compte la no variació de les declaracions respecte del 2013, queda precisament recollida al gràfic anterior, que reflecteix el marge de possibilitats entre els tres escenaris estimats.

Segons l'estimació, les hectàrees computables com a subvencionables pels drets de pagament bàsic per a l'any 2015 han estat 952.993. D'aquestes, el 39,6% han estat parcel·les destinades a cultius herbacis que, juntament amb les pastures (29,2%), han estat els dos usos declarats més presents, a molta distància de l'olivera (9,3%) i dels cultius farratgers (5,8%) o la vinya (4,5%).

Entre els tipus de cultius subvencionats per sobre de la mitjana hi trobaríem l'arròs, els cítrics, els cultius herbacis, els farratges i l'olivera. De la mateixa manera, l'assignació de drets que s'ha realitzat deixa a la fruita dolça, les pastures, els hortícoles, la vinya, i la fruita seca amb ajuts per hectàrea per sota de la mitjana, si bé la majoria d'aquestes tipologies de cultius, tret de la fruita seca, possiblement poden tendir a corregir en conjunt les seves ajudes a l'alça amb el procés de convergència. La resta de cultius possiblement convergirán a la baixa.

Si tenim en compte els dos primers escenaris de convergència calculats, en conjunt les hectàrees computades podrien convergir entre el 0,5% i el 3,7% a l'alça, per bé que el tercer escenari, fins a un cert punt improbable, podria arribar a suposar una convergència negativa del 2,3%. Tot sembla indicar que segurament en les terres de la vinya, amb l'horta que finalment es computi, els drets guanyaran valor amb la convergència. De la mateixa manera, totes les estimacions apunten a una convergència mitjana a la baixa de les terres dedicades a l'olivera. Tanmateix, cal tenir en compte que si bé altres tipus de cultius com ara la fruita seca mostren una pèrdua de valor dels drets entre 2015 i 2019, aquesta evolució respon més a la desaparició de beneficiaris afectats per l'article 6 del RD 1075/2014 i la no convergència de petits agricultors que no pas a la convergència a la baixa de les pròpies terres. De fet, aquests tipus d'afectacions es concentren sobretot a les comarques de la província de Tarragona i del sud de Barcelona.

Territorialment, la convergència no modificaria substancialment la distribució dels drets de pagament bàsic entre l'any 2015 i l'any 2019. Una part important dels pagaments bàsics s'assignarien a terres ubicades a les comarques del Segrià, la Noguera i, en general, a les comarques del Sud de Lleida, al Baix Ebre i al Montsià, i a més distància, a Osona i l'Alt Empordà. En general, aquestes mateixes comarques perdrien pes en el repartiment de les ajudes després del procés de convergència, tret de la d'Osona.

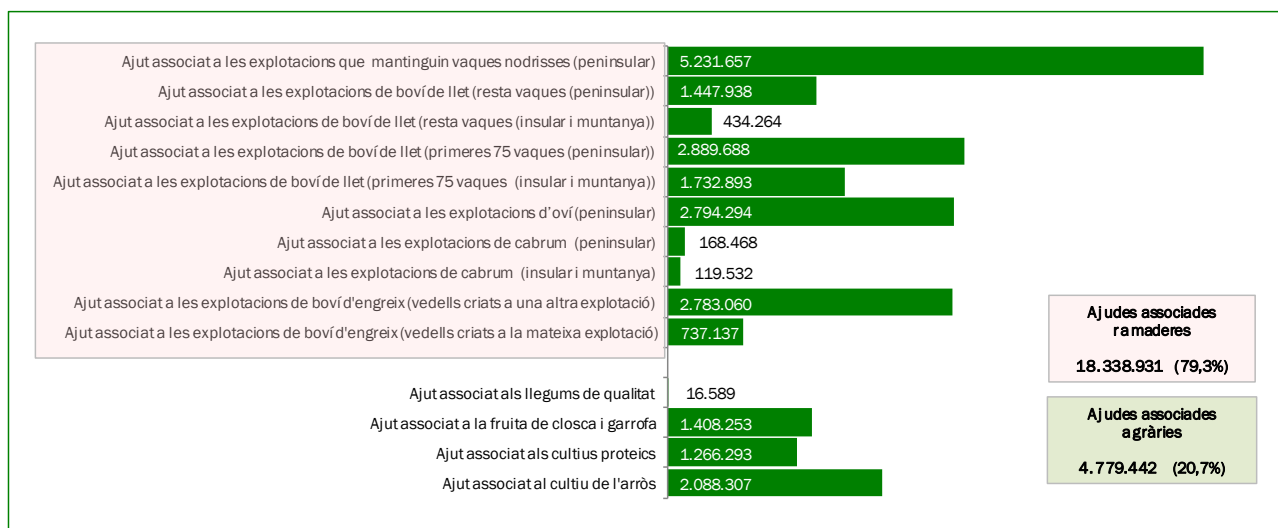
L'any 2015, el valor mitjà dels drets de pagament bàsic per hectàrea s'estima que seria més alt al les comarques de l'Ebre, les del sud de la província de Lleida, a la Vall d'Aran i a les comarques més orientals de les províncies de Barcelona i Girona. El procés de convergència moderaria lleugerament les divergències entre les mitjanes del preu per hectàrea que es cobrarien a cadascuna de les comarques.

El procés de convergència millora en general les mitjanes dels valors dels drets de pagament bàsic per hectàrea en el conjunt de Catalunya; no obstant això, aquesta millora no es donaria a totes les comarques. Destaquen per la pèrdua de valor mitjà dels drets les comarques de la Vall d'Aran, el Baix Camp, el Priorat, la Segarra, el Pla d'Urgell, les Garrigues, el Montsià i el Segrià.

Si es distribueixen els drets de pagament bàsic segons la ubicació de cada explotació beneficiària, llavors prenen encara més rellevància les comarques del Segrià i la Noguera, on es concentraria bona part de l'ajuda. A més distància, tot i que amb un volum també important d'ajuda, destacarien altres comarques com ara el Baix Ebre, el Montsià o Osona. Per explotacions, el guany que planteja la convergència a les comarques de muntanya s'evidencia molt més que per hectàrees.

Al marge del pagament bàsic, les ajudes associades a les activitats ramaderes i a les activitats agràries que s'estima que podrien cobrar els beneficiaris catalans se situarien al voltant dels 23.118.373 euros. La part més important de les ajudes associades aniria, tal com mostra el gràfic següent, a ajudes al sector ramader, mentre que les ajudes al sector agrari suposarien només el 20,7% del total. Una part d'aquestes ajudes associades es podrien excloure en aquells casos en què el total de pagaments directes no superi els 300 euros. Aquest tipus d'afectació només suposaria, en el nostre cas, un 0,5% de l'estimació, que es concentraria sobretot a les ajudes a l'activitat agrària i, en termes relatius, de manera més important als ajuts als cultius de llegums de qualitat i a la fruita seca.

GRÀFIC 2. Estimació de les ajudes associades ramaderes i agràries que es donaran a Catalunya, 2015

Unitats: euros i percentatges.

Font: elaboració pròpia (vegeu l'annex metodològic).

En conjunt, les ajudes ramaderes tendeixen a concentrar-se més a les comarques més septentrionals de Catalunya, mentre que les agràries, especialment la de fruita seca i l'arròs, sobretot a les més meridionals. Com a conseqüència del fet que pesen més les estimacions que s'han obtingut de les ajudes ramaderes que de les agràries, en general, la importància relativa i absoluta de les ajudes associades s'acaba concentrant-se sobretot al terç més septentrional de Catalunya, i especialment al Pirineu, on suposen una part important dels pagaments directes.

L'única ajuda ramadera que manté una distribució més dispersa i sobretot més focalitzada a les comarques del sud és l'ajuda a la producció de cabrum. En el cas de l'oví, la distribució també és força dispersa, tot i que no hi adquireixen tanta importància les comarques meridionals. En qualsevol dels casos, ambdues ajudes són relativament poc importants amb relació a les que es donen al sector del boví de llet, boví d'engreix i boví de cria. En el cas del boví, les modalitats més intensives també focalitzen molt l'ajuda a les comarques del sud de la província de Lleida, a Osona o a les comarques més ramaderes de la de Girona.

Aquest factor juntament amb la convergència a l'alça de les pastures, tal com s'ha comentat al principi, explica el fet que les comarques del terç nord de Catalunya, i especialment les del Pirineu, mostrin en general un nivell d'ajudes estimades, tant per al 2015 com per al 2019, superior al de 2013. Això no passa a la resta de comarques catalanes.

1.5. CONSIDERACIONS I RECOMANACIONS

El CTESC, un cop elaborat aquest Informe, vol posar de manifest un seguit de consideracions i recomanacions al Govern de la Generalitat de Catalunya, amb l'objectiu d'assessorar-lo en l'elaboració de polítiques relacionades amb el sector agropecuari i, sobretot, pel que fa referència a la implementació de la nova Política Agrària Comuna al camp català.

El CTESC és conscient que algunes de les recomanacions apuntades requereixen d'un marc competencial superior al que a hores d'ara té la Generalitat. De tota manera, considera que aquest fet no hauria de ser un impediment a l'hora de formular-les, atesa la capacitat del Govern de negociar amb altres administracions la possibilitat

d'implementar-les, així com la seva capacitat d'influència en el desenvolupament d'iniciatives que incorporin l'esperit de les propostes presentades.

1.5.1. SOBRE EL SECTOR AGROPECUARI A CATALUNYA

És una evidència que Catalunya té un dels sectors agroindustrials més potents de tot l'Estat. Si circumscriuim l'anàlisi al complex agroindustrial a Catalunya, s'observa que, sumant el sector agropecuari i les principals branques agroindustrials, aquest genera, directament, el 4,4% dels llocs de treball del conjunt de l'economia catalana, el 3,5% del VAB i el 7% de la producció.

Si s'analitza el sector des d'un punt de vista diacrònic, durant les darreres dècades s'ha observat una progressiva concentració de l'activitat, una disminució del nombre de les explotacions, juntament amb un relatiu manteniment de la Superfície Agrària Útil (SAU) explotada, que, tot i això, ha tendit a cedir terreny a la superfície boscada. Aquesta tendència ha propiciat, de mitjana, un augment de la dimensió de les explotacions en termes de superfície i també de les explotacions ramaderes, tot i que, en el darrer cas, només ha suposat un augment dels efectius totals del sector en el cas porcí i l'equí.

Aquest redimensionament de les explotacions s'ha dut a terme sobretot a partir d'un augment dels contractes d'arrendament, tot i que el règim de tinença més estès continua sent el de propietat.

Pel que fa a l'activitat agrària i a les orientacions productives agràries, Catalunya registra una diversitat orogràfica i climàtica que determina una configuració molt variada del camp català. Tot i així, gairebé la meitat de les terres conreades es dediquen als cereals per a gra, i a molta més distància trobem l'olivera, els cultius farratgers, la vinya i la fruita seca. En els darrers anys els cultius que més han crescut són la fruita tropical, els planters, els cítrics i els cereals per a gra.

A Catalunya hi ha tres àrees clarament definides. Una primera, on hi són les comarques de la franja central de Catalunya, que es dediquen majoritàriament als cultius herbacis de secà. Una segona àrea són les comarques típicament de muntanya, on actualment predominen les pastures extensives. I per últim, les comarques més meridionals, on el pes de les superfícies amb cultius permanents guanya importància.

La ramaderia té un pes molt important a Catalunya. L'any 2011 el 60,7% de la producció final agrària es va derivar de la producció animal. L'activitat ramadera adquireix especial rellevància a la franja pirenaica, derivada de la seva abundància de pastures, així com també a algunes comarques més centrals, on la ramaderia intensiva en estabulació adquireix un paper central.

Cal constatar dificultats per disposar de dades que recullin i evidencin la diversitat del sector agropecuari pel que fa a l'ocupació. Amb les dades disponibles, i a partir del cens del 2009, han treballat 146.229 persones en les explotacions agràries catalanes, entre mà d'obra familiar o assalariada fixa, l'11,7% més que l'any 1999. La mà d'obra familiar representa el 82% del total, clarament majoritària, tot i que davalla 4 punts percentuals respecte de la situació 10 anys enrere. Aquest retrocés s'explica a través de l'increment de l'ocupació assalariada fixa i està vinculat al fenomen d'integració i concentració en detriment de l'explotació familiar clàssica. La incidència del treball parcial és molt important i és per això que quan s'analitza la mà d'obra en termes d'unitats de treball per any (UTA), les 146.229 persones treballadores equivalen a 54.963 UTA, és a dir, persones treballant a temps complet. Si tinguéssim en compte la mà d'obra eventual i externa, s'arriba a les 63.330 UTA.

Tot i l'increment de persones que treballen al camp, el treball agrari en el seu conjunt s'ha reduït en 10.681 UTA entre 1999 i 2009, com a conseqüència de la caiguda de temps que dedica la mà d'obra familiar a l'explotació. D'altra banda, el treball de les persones no contractades directament per l'explotació (mà d'obra externa), com ara el de les empreses de serveis agraris, ha augmentat el 59,6% al llarg del període 1999-2009. És també remarcable observar que més de la meitat de les explotacions tenen menys d'1 UTA a l'any i només l'11,7% en necessita més de 2. D'altra banda, el temps de treball que cada persona dedica a l'explotació tendeix a disminuir.

És també constatable l'elevada edat mitjana de les persones ocupades al camp català l'any 2009. Així, 1 de cada 3 titulars d'explotació tenen 65 o més anys. Pel que fa als caps d'explotació, el grup més nombrós, el 27,9%, té entre 55 i 64 anys, seguit molt de prop pels que tenen 65 anys i més, el 27,3%. Entre 1999 i 2009, la mitjana d'edat s'ha anat incrementant. Tot i aquesta tendència a l'envelliment, els experts indiquen que les pròpies fonts estadístiques, per diversos factors, no acaben de mesurar correctament aquesta realitat i tot fa pensar que el possible escenari d'un abandonament progressiu del camp sigui poc probable.

Pel que fa al gènere, els homes constitueixen una majoria considerable de la mà d'obra, 2 de cada 3 ocupats. Tot i això, entre 1999 i 2009 s'observa un cert increment de la proporció de dones, a causa de la incorporació de dones més joves a l'activitat agrària. Un factor que podria explicar, en part, aquesta situació és la invisibilitat que en ocasions té el treball de les dones en l'àmbit rural, amb la manca conseqüent de registres al respecte.

Quant al nivell formatiu de la població ocupada, es constata un menor nivell assolit que el de la població ocupada de la resta de sectors. No es pot oblidar que el desenvolupament d'una ocupació en el sector agropecuari, sovint, no requereix d'una qualificació professional. Altres factors explicatius d'aquest fet diferencial són l'edat de la població ocupada, la proliferació del temps parcial i l'eventualitat de la contractació.

En aquest context, el CTESC recomana:

1. Donar suport a la internacionalització de les empreses i cooperatives agroindustrials, tenint en compte les noves àrees de consum global. En aquest sentit, caldria potenciar les missions comercials i altres instruments d'ajuda a l'exportació, com a mecanismes d'abaratiment de costos, promovent accions sinèrgiques entre PRODECA, ACCIÓ, ICEX i d'altres organismes amb funcions anàlogues.
2. Estructurar un nou Pla per al foment de la competitivitat de les cooperatives agràries, en substitució de l'actual Pla de concentració, intercooperació i modernització de cooperatives (PCIM), més adaptat a la seva realitat i als seus reptes. Aquest Pla hauria d'incentivar la col·laboració, la vertebració empresarial de les cooperatives, a més de les fusions, i impulsar un salt significatiu en la dimensió mitjana d'aquestes empreses, reforçant el seu lideratge en l'entorn (altres comunitats autònomes, altres estats membres i regions europees).
3. Potenciar el concepte de "cadena alimentària" per visibilitzar amb claredat totes les baules que la componen i impulsar la seva interrelació col·laborativa.
4. Potenciar les competències empresarials de la figura del productor agropecuari i forestal, tot promovent l'adopció de figures societàries, les economies d'escala i la reducció de costos operatius dins el marc d'un pla d'empresa plurianual.
5. Davant de l'existència d'una forta discordança entre el nombre d'explotacions, unes 60.000, que identifica el cens i el nombre d'empreses que s'intueixen basant-se en la informació dels registres a la Seguretat Social (menys de la meitat), fet que posa de manifest l'existència de l'agricultura a temps parcial, caldria promoure el desenvolupament de polítiques més eficients per evitar l'abandonament de l'activitat agrària.
6. Atesa la baixa presència de figures societàries i mercantils amb limitació de la responsabilitat, amb relació a d'altres sectors, es proposa eliminar entrebancs administratius a determinats requisits de les línies d'ajuts vigents, quan siguin un impediment per a l'adopció d'aquestes figures jurídiques.
7. Implantar un programa específic de formació dels consells rectors de les cooperatives agràries que se centri en tres eixos: el marc normatiu, les competències empresarials i les habilitats directives per fomentar el lideratge en l'estratègia empresarial.
8. Apostar per una major concentració de l'oferta per millorar la posició estratègica dels productors agraris en la cadena alimentària.
9. Potenciar la interrelació entre el sector productor i l'agroindustrial. Aquest sector productor necessita la interrelació per poder cercar nous nínxols de mercat amb més valor afegit, atès el repte de competir en preu i/o en volum. La col·laboració amb el sector agroindustrial pot ajudar a potenciar Catalunya com un dels principals clústers agroalimentaris que agrupi tota la cadena de valor.
10. Potenciar la tasca d'observatori agroalimentari de preus, aprofundint en elements de prospectiva de mercats i conjuntura i, sobretot, aportant models d'èxit en comercialització, tant en l'àmbit d'explotació agrària com d'indústria alimentària.
11. Potenciar aquells models agroindustrials que s'abasteixin majoritàriament de matèria primera catalana i/o prioritzin la matèria primera catalana vers una altra opció.

12. Apostar per mesures que fomentin la competitivitat de les produccions agropecuàries i per la diversificació d'activitats.
13. Desenvolupar mecanismes per apropar al mercat el productor que elabora producte final propi, mitjançant projectes de sensibilització de producte de circuit curt i l'aprofitament del renom de la gastronomia catalana.
14. Definir i establir campanyes de gran impacte en l'opinió pública per a la promoció dels productes catalans de qualitat o d'origen certificats, per al foment del seu consum.
15. Incentivar l'ús dels recursos destinats a la innovació i posar en valor les possibilitats tecnològiques existents.
16. Potenciar decididament l'agricultura de precisió, atès que permet optimitzar recursos en l'activitat agrícola.
17. Fomentar la modernització del regadiu per a l'estalvi d'aigua i energia.
18. Simplificar els tràmits administratius en les transaccions d'actius per tal de facilitar l'adaptació a les noves polítiques comunitàries i l'accés al relleu generacional, així com l'entrada de persones que no siguin necessàriament fills/es d'agricultors.
19. Impulsar les mesures i posar els mitjans necessaris per millorar les condicions laborals de les persones immigrades que treballen al camp, en el marc del projecte AGREE.
20. Elaborar un Pla de sostenibilitat de la ramaderia intensiva.
21. Dotar els documents de gestió forestal d'una major seguretat jurídica pel que fa a les garanties d'execució en el temps, especialment en el cas particular dels espais protegits.
22. Desenvolupar l'activitat forestal econòmicament viable en tant que mecanisme de prevenció d'incendis i preservació de l'entorn. El nivell d'extracció de material forestal ha de considerar les taxes anuals de creixement de les masses forestals per evitar l'acumulació progressiva de combustible forestal i l'augment del risc associat.

1.5.2. SOBRE LA POLÍTICA AGRÀRIA COMUNA

A hores d'ara, ningú no pot discutir que la Política Agrària Comuna (PAC) ha estat, des dels seus inicis l'any 1957, un dels elements vertebradors del projecte d'integració europea i la receptora d'una part fonamental del pressupost comunitari.

La PAC ha estat objecte de successives revisions a causa de tot un seguit de factors. Un primer conjunt de factors tindrien com a aspectes comuns una sèrie de canvis que s'han produït a Europa en els prop de 60 anys que s'està implementant la PAC, com són els canvis tecnològics, els canvis estructurals en la cadena agroalimentària, les tendències de la demanda i les crisis de mercats. Un altre element significatiu ha estat el procés de consolidació de la lliure circulació de productes agraris entre els estats membres i de les relacions comercials internacionals. I un darrer element, en aquest cas, més tecnocràtic, és el mètode comunitari de decisió, el qual ve condicionat per aspectes com les noves prioritats de la UE, les adhesions dels nous estats membres i les polítiques comunes.

La PAC s'ha articulada sobre la base de tres principis: unitat de mercat; preferència comunitària, que comporta la protecció de la producció interna, i solidaritat financera, que implica que el finançament es fa a través del pressupost comunitari.

Un altre element distintiu de la PAC és la seva configuració en 2 pilars: el primer, dedicat als ajuts directes a les explotacions i una petita part a mesures de mercat, amb finançament exclusiu amb fons de la UE. I el segon, que es correspon a mesures de foment de desenvolupament rural, cofinançat per la UE, els estats i les regions.

La nova reforma de la PAC cal contextualitzar-la en un moment de recessió severa de l'economia europea, la qual ha comportat l'aplicació de polítiques d'austeritat fiscal a la gran majoria de països que componen la UE. Aquesta

realitat ha tingut un impacte significatiu en termes pressupostaris a les perspectives financeres plurianuals 2014-2020, que comporta una pèrdua d'una part dels crèdits atorgats a la PAC en termes constants, fet al qual cal sumar les noves adhesions de països a la UE. Cal complementar aquest marc amb la volatilitat dels preus dels productes agraris, així com també amb la dependència progressiva entre els mercats agraris, energètics i financers. És una evidència que l'increment dels preus de l'energia repercuteix en l'increment dels costos de la producció agrària.

Tenint en compte aquests elements, a principis de l'any 2010 la Comissió Europea obre un debat públic en el qual es conclou, d'una banda, que la futura PAC segueixi sent una política comuna forta estructurada en dos pilars i, d'altra banda, es recomana seguir avançant per enfortir la competitivitat, millorar la utilització dels recursos naturals i obtenir els beneficis de la política pública demandada pels ciutadans europeus en els àmbits de la seguretat alimentària, el medi ambient, el canvi climàtic i l'equilibri social i territorial. Prenent com a base aquests pilars, al novembre de 2013 el Parlament i el Consell adopten els textos reglamentaris de la nova PAC, els elements essencials dels quals són els següents:

- En relació amb els mecanismes d'ajuts directes, es passa de la dissociació o desvinculació a la focalització.
- Pel que fa a les normes horitzontals i financeres, se simplifica el sistema integrat d'administració i control, així com l'ecocondicionalitat dels ajuts.
- Pel que fa a l'Organització Comuna de Mercat, s'adapten els instruments en vigor per convertir-los en xarxes de seguretat que només s'apliquen en cas de crisi dels preus i pertorbacions del mercat.
- Se simplifiquen els instruments existents en relació amb el desenvolupament rural per concentrar-se en l'ajut a la competitivitat, la innovació, l'agricultura basada en el coneixement, l'establiment de joves agricultors, la gestió sostenible dels recursos naturals i el desenvolupament territorial equilibrat.
- Finalment, la nova regulació manté els dos pilars de la PAC, si bé augmenta els vincles entre ells, la qual cosa proporciona un enfocament global i integrat de suport a la política.

Un cop esbossat el marc de la nova PAC, cal destacar que, si bé els reglaments europeus són d'aplicació directa als estats membres, aquests deixen alguns aspectes a la seva discreció i, per tant, hi ha un cert marge per definir el model per part de cada Estat. En el cas espanyol, els diversos reglaments i acords reflecteixen la voluntat d'un model uniforme a tot l'Estat, així com mantenir els imports cobrats en períodes anteriors. Aquests acords culminen amb l'aprovació de quatre reials decrets el desembre de 2014, els quals regulen el model d'aplicació de la PAC a Espanya.

De manera sintètica, el model espanyol té com a tret més diferencial el model de pagament bàsic. Així, el primer pilar de la PAC (pagaments directes) es compon, d'una banda, del pagament base, el pagament verd i el règim de joves agricultors i, d'altra banda, del pagament acoblat. Pel que fa al pagament base, l'Estat opta per un model de regionalització basat en 50 comarques agràries, atenent criteris administratius, agronòmics, socioeconòmics i de potencial agrari regional. Al mateix, aquestes comarques es divideixen segons les orientacions productives que presentaven a la campanya 2013 per a les superfícies que s'hi declaraven o en l'ús reflectit en el sistema d'identificació geogràfica de les parcel·les agrícoles (SIGPAC), per a les superfícies no declarades en la campanya esmentada. En concret, es divideixen en: terra de conreu (secà i regadiu), conreus permanents i pastures permanents. A cadascuna d'aquestes comarques (regions) se li assigna un valor mig del dret i, en aquest sentit, els valors dels drets de pagament únic de cada regió hauran de convergir cap a aquesta mitjana.

Cal fer menció que el Departament d'Agricultura, Ramaderia, Pesca, Alimentació i Medi Natural considera que els reials decrets d'àmbit estatal contenen contradiccions manifestes respecte de la normativa comunitària, i, consegüentment, el febrer de 2015, tramet un requeriment previ a la interposició de recurs per la via del contenciós-administratiu al Ministeri d'Agricultura. El primer element objecte de conflicte és la definició que fan els reials decrets sobre el concepte d'agricultor actiu ja que, segons el Departament, propicia que acabin accedint a les ajudes persones jurídiques o físiques, l'activitat principal de les quals en cap cas és l'agricultura o la ramaderia, la qual cosa és contrària a la normativa comunitària. D'altra banda, el Departament posa de manifest que la normativa exclou del pagament per a joves agricultors, d'una banda, aquells que s'inicien en l'activitat exclusivament en sectors com el de les fruites, hortalisses, patates, plantes ornamentals, vinyes, equí, o una combinació d'ells, sectors que no estaven inclosos en el règim de pagament únic. Altrament, basant-se en la nova normativa, el Departament considera que no podrien rebre el pagament complementari els joves agricultors no incorporats al règim

de pagament únic que disposin de drets de pagament bàsic per cessions (arrendament, venda o successió inter vius o *mortis causa*). El Departament considera també que el fet que s'exigeixi als joves agricultors requisits diferents en funció que es tracti d'ajuts al desenvolupament rural, de pagaments directes o de la reserva nacional els dificulta l'accés als ajuts. Finalment, pel que fa als ajuts acoblats, el Departament considera que s'haurien d'haver inclòs sectors tan significatius a Catalunya com l'alfals de regadiu i l'olivera de baix rendiment. Altrament, considera que el fet que el sistema d'ajuts acoblats no s'adeqüi al model de regionalització pot provocar que en alguns sectors es produeixi una sobrecompensació, contrària a la normativa comunitària.

En relació amb alguns d'aquests aspectes que han estat objecte de conflicte, cal destacar la recent aprovació del Reial decret 1172/2015, el qual modifica els reials decrets estatals, citats anteriorment, que regulen el model d'aplicació de la PAC a Espanya. Els aspectes més rellevants objecte de modificació han estat la clarificació de la menció sobre l'objecte social de les activitats excloses per a la concessió dels pagaments directes. En aquest sentit, es matisa que els requisits de l'agricultor actiu no s'aplicaran als agricultors que hagin rebut imports per un import igual o inferior a 1.250 euros, abans de l'aplicació de les penalitzacions o exclusions derivades dels controls d'admissibilitat o condicionalitat. D'altra banda, s'incorporen els codis corresponents a l'impost sobre activitats econòmiques per determinar les activitats considerades com a excloses de les ajudes.

Pel que fa a la definició d'activitat agrària, s'afegeix el pasturatge com a part de l'activitat ramadera i es modifica conseqüentment el llistat d'activitats de manteniment.

També cal destacar les modificacions pel que fa al règim de joves agricultors, ja que el nou Reial decret elimina el requisit d'iniciar la seva activitat en algun dels sectors incorporats al règim de pagament únic fins al 2013 o a partir del 2015 al règim de pagament bàsic, amb la qual cosa s'ha obert l'ajuda a agricultors joves que s'instal·lin exclusivament a sectors com el de les fruites i hortalisses, vinya i vi, planta ornamental i equí. També permet accedir a la reserva nacional aquelles persones que acreditin la formació i capacitació adequada en l'àmbit agrari, per la qual cosa es conjugaran criteris de formació lectiva i experiència professional.

Pel que fa als ajuts acoblats, es modifica l'ajut associat del boví de llet ja que es redueixen, a partir de 2016, de quatre a dues les línies definides pel Reial decret 1075/2014, eliminant la diferenciació entre les primeres 75 vaques i més de 75 vaques; ensems, pel que fa a l'import de l'ajuda, s'estableix que les primeres 75 en cobren l'import complet i la resta, el 50%.

En aquest context, el CTESC recomana:

23. Fer una reflexió en profunditat, amb vista a la revisió intermèdia de 2017, per tal de detectar clarament els punts forts i els punts febles de la PAC. En aquest sentit, cal tenir en compte que la reforma actual arrossega un model marcat fa anys i, en el cas concret d'Espanya, s'ha apostat per un model conservador en comparació amb la major part dels estats membres de la UE, condicionat per la diversitat productiva de l'Estat.
24. Un cop que es disposi de dades definitives sobre l'assignació de drets de pagament bàsic, analitzar l'impacte dels canvis del nou sistema d'ajuts directes en les rendes de les explotacions catalanes, com un element important en la negociació de canvis futurs.
25. Avaluar a mig termini l'ús i l'eficàcia dels principals instruments regulats en l'Organització Comuna de Mercat aprovada al 2013, relacionant-los amb els objectius generals de la PAC.
26. Avaluar l'impacte que tindria un model d'ajuts directes de "tarifa plana única estatal o regional" en les explotacions catalanes, diferenciant l'efecte per a cada sector, com un element important a l'hora de preparar la discussió de la PAC vigent més enllà del 2020.
27. Elaborar documents informatius periòdics sobre la PAC i la seva potencial evolució a fi i efecte que les empreses puguin treballar les estratègies amb temps, tenint en compte els possibles canvis posteriors al 2020.
28. Endegar les accions pertinents per reclamar una redefinició del concepte d'agricultor actiu aplicat a l'Estat espanyol, atès que amb l'actual conceptualització es poden generar equívocs. En aquest sentit, el mateix departament competent en matèria d'agricultura considera que la definició d'aquest concepte propicia que acabin accedint a les ajudes persones jurídiques o físiques les activitats agràries de les quals en cap cas són significatives, en contra del que estableixen els reglaments comunitaris.

29. Explorar les pràctiques de cultiu i els elements associats a les explotacions agràries de Catalunya que podrien ser coherents per donar resposta als objectius de la concessió d'un pagament verd en la PAC del futur, en especial pel que fa a les superfícies d'interès ecològic.
30. Estudiar la relació de béns públics generats per l'agricultura catalana i els seus avantatges competitius que cal tenir en compte per incorporar-los a la definició en l'àmbit europeu, a partir del 2020, en els ajuts directes de la PAC, i valorar quins són els mecanismes adequats per potenciar-los.
31. Apostar de manera decidida pel reforçament del segon pilar de la PAC (mesures de desenvolupament rural) i per les mesures de regulació dels mercats i la reserva de crisi del primer pilar. En aquest sentit, el CTESC considera que cal anar substituint els ajuts directes per assegurances de rendes i de producció que incloguin tots els sectors i tots els agricultors i per establir mecanismes que assegurin la competitivitat i la viabilitat econòmica de les empreses.
32. Potenciar que els ajuts tinguin en compte especialment els sectors i/o zones més marginals i mediambientalment sostenibles.
33. Treballar per a una PAC més simple, més fàcil d'aplicar i de supervisar, amb una reducció important dels tràmits administratius.
34. Cal que els ajuts atorgats tinguin la seva corresponent resolució en temps i forma, i, un cop superat el preceptiu tràmit de justificació-validació prèviament acotat, cal que l'Administració generi un document que esdevingui carta de pagament i reconeixement de deute quan no es formalitzi l'abonament en el terminis indicats. Aquest document ha de permetre, amb seguretat jurídica, oficialitzar operacions financeres sobre la garantia de pagament.
35. Garantir recursos suficients per tenir una relació fluida amb els responsables tècnics i polítics de la D.G d'Agricultura de la Comissió, amb l'objectiu de mantenir reunions periòdiques i poder trametre documentació sobre el posicionament català al voltant de les polítiques agràries.
36. Reforçar els recursos tècnics del Departament d'Agricultura i l'IRTA, per tal d'incrementar la capacitat d'incidir en el processos de desenvolupament de polítiques agràries.

1.5.3. PROJECCIÓ ECONÒMICA DE L'IMPACTE DE LA REFORMA DE LA PAC

La projecció econòmica que ha fet l'Informe, tot tenint present les seves limitacions, comentades profusament en les notes metodològiques corresponents, mostra un seguit de consideracions que el CTESC vol posar en valor:

La combinació de les modalitats d'aplicació de la reforma de la PAC adoptades pel Govern de l'Estat espanyol tenen un impacte significatiu negatiu en els fons que rebrà el sector agrari català. El 2015 la reducció seria, com a mínim, d'un 4,8%, que podria assolir fins a un 7,6% respecte de la campanya del 2013 (campanya de referència del nou model), el qual es veuria lleugerament corregit a la baixa per la convergència dels valors dels drets de pagament bàsic. El 2019 la reducció mínima seria d'un 2,2%, que podria assolir fins a un 7,25%, mentre que el conjunt de l'Estat espanyol només tindria una reducció de fons dedicats als ajuts directes de la PAC del 2,51% el 2015 i d'un 1,5% al 2019.

Aquesta evolució del conjunt d'ajuts directes estimats per Catalunya no es reproduïx a totes les comarques. Tot i que el model preveia que la pèrdua d'ajudes dissociades es complementaria amb les noves modalitats d'ajudes associades, a Catalunya això només succeeix en el cas de les comarques del terç nord. A la resta, es perdria valor, en comparació amb les ajudes percebudes l'any 2013. Els factors determinants en aquesta distribució són, d'una banda, l'assignació a pastures -és possible que finalment no s'incorporin totes les que s'han considerat-, i de l'altra, la forta orientació ramadera dels ajuts associats, que atorga a aquestes comarques del nord més pes d'aquestes ajudes en termes relatius que a la resta.

Aquesta situació tampoc milloraria amb el procés de convergència. En general, l'anivellament de drets de pagament bàsic no sembla que faci variar gaire el mapa comparatiu de l'any 2015 al 2019 amb el 2013. Aquest fet s'explica pel fet que les transferències de recursos de la convergència són, en general, poc importants i perquè la majoria de comarques que empitjoren en la percepció d'ajudes són precisament comarques que ja es trobaven per sota del volum mitjà d'ajudes que s'havien obtingut l'any 2013.

Pel que fa als drets de pagament bàsic assignats, la major part aniria destinada a terres de secà, que suposarien el 77,5% de les terres subvencionables pel sistema i el 60,7% de les ajudes. Les hectàrees de regadiu es trobarien en general més subvencionades que no pas les de secà. El procés de convergència entre 2015 i 2019 augmentaria molt poc el percentatge de drets de pagament bàsic de les superfícies de secà.

Si s'analitzen els drets de pagaments bàsics per sectors productius, només dues tipologies de cultius mostrarien una convergència positiva en els tres escenaris elaborats: la producció hortícola i la vinya. En sentit contrari, l'olivera tendiria a convergir a la baixa.

Algunes orientacions productives com ara la fruita seca convergirien a la baixa no tant per la convergència com per l'exclusió dels beneficiaris més modestos i per la no convergència dels que entrarien al règim de petits agricultors.

El procés de convergència no modificaria substancialment la distribució dels drets de pagament bàsic entre 2015 i 2019. Una part important dels pagaments bàsics s'assignarien a terres ubicades a les comarques del Segrià, la Noguera, Pla de Lleida, Baix Ebre i Montsià i, a més distància, Osona i Alt Empordà. Tot i així aquestes mateixes comarques perdrien pes en el repartiment de les ajudes del procés de convergència, llevat del cas d'Osona. Les comarques amb un percentatge més alt de drets que convergirien a la baixa serien la Vall d'Aran, Baix Camp, Garrigues, Alt Urgell, Baix Empordà, Montsià, Priorat i Pla d'Urgell.

L'opció escollida pel Govern de l'Estat de no incorporar al règim del pagament bàsic als agricultors sense drets del règim del pagament únic el 2013 afecta de forma destacada les produccions dels sectors no incorporats íntegrament en aquest darrer règim. Aquest és el cas d'una part significativa de les fruites i hortalisses, de la vinya, de la flor i planta ornamental i de l'equí, o dels que tot i ser productors dels sectors incorporats al règim de pagament únic no van generar drets en el seu moment. Concretament, a Catalunya de les 173.488 hectàrees (SIGPAC 2013) d'aquests sectors, 89.065,36 hectàrees corresponen a agricultors que no van rebre ajuts directes de la PAC, és a dir un 51,34% de les mateixes. Tanmateix, en el sector de la vinya en què només el 5,9% de les hectàrees van generar drets, les superfícies excloses només suposen un 23,49% del total. En canvi, en el sector dels fruiters només van generar drets el 2,7% de les hectàrees, mentre que les superfícies excloses assoleixen el 64,57% del total. En el sector de les hortalisses, en què només el 0,9% de les hectàrees van generar drets, les superfícies excloses assoleixen el 73,3% del total.

L'estimació que es dona per al conjunt total d'ajudes associades que es concedirà a Catalunya depassa lleugerament els 23 milions d'euros. De les ajudes agràries, la que suposa una partida més important és la que va destinada al conreu de l'arròs, al voltant dels 2 milions d'euros. Pel que fa a les ajudes ramaderes, les més importants quantitativament, en destaquen sobretot les concedides en l'àmbit de l'explotació bovina, en totes les seves modalitats, amb un import d'aproximadament 15 milions d'euros.

La part més important de les ajudes associades es concentra a les comarques més septentrionals de Catalunya, a causa de la major importància relativa de les ajudes ramaderes en el conjunt de les ajudes associades.

D'entre els conreus herbacis destaquem, per la seva rellevància en la superfície ocupada, l'ordi, el blat tou i el blat de moro. De tots tres, tenint en compte el pla de regionalització dels ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic i la modulació i disciplina financera estatals de l'any 2013, només l'ordi i el blat tou de mitjana veurien millorar les ajudes ja des del 2015 en un 14,70% i un 29,68%, respectivament. El blat de moro, en canvi, disminuiria de mitjana en un 3,23% les ajudes rebudes l'any 2015. Tenint en compte la convergència que es produirà fins a l'any 2019, tot apunta que ampliarà la millora mitjana de l'ordi i el blat tou en un 16,63% i un 31,78%, respectivament, mentre que moderarà la disminució de les ajudes mitjanes del blat de moro respecte del 2013 fins al 2,13%. No obstant això, i tenint en compte la desviació dels pagaments bàsics percebuts, l'any 2015 la dispersió de drets de pagament bàsic més el *greening* en el blat de moro de regadiu seria molt àmplia, situant la majoria de les variacions respecte del 2013 entre una pèrdua del -83,14% i un guany del 76,68%, forquilla que per al 2019 se situaria entre el -70,39% i el 66,13%. En el cas de l'ordi, que mostra una dispersió més gran, les variacions de les ajudes respecte del 2013 també divergirien molt en general, atès que se situarien entre el -95,1% i el 124,5%, una forquilla que es moderaria poc amb la convergència, passant a situar-se entre el -80,5% i el 113,8%. Finalment, en el cas del blat tou, que recull la desviació típica més intensa de tots tres, mostra una forta dispersió que, lluny del que passa amb la mitjana, ubicaria la majoria de les variacions respecte de l'any 2013 en una forquilla que aniria entre una pèrdua del -95,08% i d'un guany del 154,44% per a l'any 2015, entre el -80,34% i el 143,9% per a l'any 2019.

En el sector dels cítrics, tenint en compte els ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic, hi haurien disminucions mitjanes el 2015 d'entre el 14,34% i el 34,31%, moderant-se molt lleugerament per la convergència fins al 13,38% i el 31,60% el 2019. El grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* en els cítrics se situaria l'any 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre una pèrdua d'entre el -62,43% i el -70,99% i uns guanys situats entre un 2,37% i un 33,76%. El 2019, se situaria, respecte de l'esmentat valor de referència, entre pèrdues entre un -52,61% i un -63,32% i guanys situats en una forquilla entre un 0,13% i un 25,84%.³

En els cultius farratgers destaquem l'alfals de regadiu, per la superfície ocupada, el qual, tenint en compte els ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic i la modulació i disciplina financera estatals de l'any 2013, veuria un increment de la mitjana del 0,62% el 2015, i una lleugera disminució del 0,66% el 2019. El grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* en l'alfals de regadiu se situa el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre una pèrdua fins a un -72,20% i guanys fins a un 73,45%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -61,81% i un 60,50%.

En el sector de la fruita seca destaquem l'ametller i l'avellaner, el primer per la superfície ocupada i el segon per l'ajut més elevat incorporat al règim del pagament únic, tot i tenir en compte l'ajut associat específic per l'ametller de secà i l'avellaner. El primer l'any 2015 milloraria de mitjana un 45,56%, mentre el segon disminuiria de mitjana un 4,53%. El 2019, mentre l'ametller incrementaria lleugerament fins al 46,75%, l'avellaner només moderaria la seva disminució inicial al 4%. El grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* i l'ajut associat en l'ametller se situaria el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre pèrdues fins a un -45,81% i guanys fins a un 136,94%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -31,81% i un 125,31%. Aquest grau de dispersió en l'avellaner se situaria el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre pèrdues fins a un -44,19% i guanys fins a un 35,13%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -39,06% i un 31,06%.

En el sector de l'arròs, tenint en compte els ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic i la modulació i disciplina financera estatals de l'any 2013, així com l'ajut associat específic, l'any 2015 empitjoraria de mitjana un 7,92% i el 2019 moderaria la seva disminució inicial al 7,13%. El grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* i l'ajut associat en l'arròs se situaria el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre pèrdues fins a un -33,14% i guanys fins a un 17,31%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -29,64% i un 15,37%.

En el sector de la vinya, tenint en compte només aquelles parcel·les que van rebre ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic de l'any 2013 (el 5,9% que ara passarà a ser el 76,51%), el grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* se situaria el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre pèrdues de fins a un -99,14% i un -52,54%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -92,95% i un -51,02%.

En el sector de l'oli d'oliva, tenint en compte els ajuts directes que van ser incorporats al règim del pagament únic de l'any 2013, l'any 2015 empitjoraria de mitjana un 40,87% i el 2019 la seva disminució inicial seria similar en situar-se en el 40,77%. El grau de dispersió en el pagament bàsic resultant del model d'aplicació a l'Estat espanyol més el *greening* se situaria el 2015, respecte al valor de referència del 2013, entre pèrdues fins a un -87,91% i guanys fins a un 6,17%, forquilla que per al 2019 se situaria entre un -82,50% i un 0,96%. Aquest resultat amaga una gran variabilitat per comarques i, fins i tot, per municipis. Pel que fa a les comarques de l'Alt Camp, Baix Camp, Baix Penedès, Priorat, Tarragonès i Terra Alta, l'any 2015 empitjoraran de mitjana entre un 47,64% i un 59,96% i el 2019 la seva disminució inicial se situarà entre un 48,21% i un 59,32%. Pel que fa a les comarques amb una gran presència de l'olivera, cal tenir en compte les següents disminucions mitjanes: el Baix Ebre, amb una forquilla que se situaria entre el -39,97 el 2015 i el -37,19% el 2019; el Montsià, entre el -21,96% i el -23,93%; les Garrigues, entre el -21,96% i el -23,93; i el Segrià, entre el -16,55% i el -15,16%, respectivament.

³ Els càlculs s'han efectuat comparant, per a cada any, aquelles varietats millor subvencionades i aquelles altres pitjor subvencionades, i comparant-ho amb la mitjana històrica del conjunt de cítrics abans del 2013.

En aquest context, el CTESC recomana:

37. Les ajudes associades representarien a Catalunya entre el 9,4 i el 9,2% total d'ajuts directes estimats mentre que al conjunt d'Espanya suposarien entre el 12,08% i l'11,95% (2015 i 2019, respectivament). Això suposa una pèrdua de fons d'entre 6,6 i 7,1 milions d'euros anuals, que donaria a entendre que els criteris que s'han establert per a les ajudes associades no tenen en compte la realitat productiva de Catalunya. Es recomana, per tant, tenir en compte aquest fet en la revisió de les ajudes associades que es realitzarà a mig termini.
38. Defensar en la pròxima revisió del model d'aplicació de la PAC la superació de la manca d'equitat posada de relleu en el present estudi, en concret, la derivada del model de regionalització adoptat que comporta una pèrdua significativa de fons en relació amb altres zones de l'Estat i genera una important distorsió en els mercats.
39. Defensar, en la pròxima revisió del model d'aplicació de la PAC, la incorporació de les superfícies excloses dels redefinits agricultors actius, tal com es recull a la recomanació 28, que afecta bàsicament els sectors de la vinya, la fruita dolça i l'horta, en l'assignació de drets de pagament bàsic, per evitar les distorsions que genera l'actual sistema.
40. Defensar en la pròxima revisió del model d'aplicació de la PAC la incorporació d'un nou ajut associat per a l'olivera, però limitat exclusivament a les regions agroeconòmiques significativament afectades pel model de regionalització adoptat. A més, considerem necessari revisar l'ajut associat a l'avellaner per eliminar la seva convergència negativa.
41. Aprofundir en l'anàlisi sobre l'impacte que tindrà l'aplicació del nou règim d'ajuts en els sectors ramaders, en especial com a conseqüència de l'esquema actual d'ajuts associats, per tal de valorar la necessitat de fer propostes concretes en la pròxima revisió.